

Søkning til høyere utdanning

Hovedmønstre 2000-2012

Terje Næss

Rapport 28/2013

NIFU

Søkning til høyere utdanning

Hovedmønstre 2000-2012

Terje Næss

Rapport 28/2013

Rapport 28/2013

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

ISBN 978-82-7218-934-0
ISSN 1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Formålet med denne rapporten er å gi en oversikt over utviklingen i søkingen til høyere utdanning etter år 2000. Problemstillinger vi belyser er innenfor hvilke utdanningsområder veksten i søkingen har skjedd, i hvilke befolkningsgrupper (kjønn, alder, bostedsfylke) veksten i søkingen har skjedd, og hvilke årsaker veksten og eventuelt endringer i fordelingen på utdanninger synes å ha; demografiske, arbeidsmarkedsmessige eller andre. Analysene er i hovedsak basert på søkertall fra Samordna Opptak.

Prosjektet er gjennomført av en prosjektgruppe bestående av Terje Næss som har skrevet rapporten og utført analysene, Per Olaf Aamodt som har vært prosjektleder og Jannecke Wiers-Jenssen og Jørgen Sjaastad som har bidratt med kommentarer og innspill. Prosjektet er finansiert over NIFUs grunnbevilgning.

Oslo, 28.6.2013

Sveinung Skule
Direktør

Jannecke Wiers-Jenssen
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	9
1.1 Problemstillinger.....	9
1.2 Hvordan kan søkemønsteret forklares?	10
1.3 Data	12
2 Antall søkere 2000 - 2013	14
2.1 Totalt antall søkere 2000 – 2013	14
2.2 Faktorer som kan ligge bak veksten i søkertall	16
2.2.1 Ungdomskullenes størrelse	16
2.2.2 Søkerfleksibiliteten.....	17
2.2.3 Andel av kull med studiekompetanse	19
2.2.4 Antall realkompetansesøkere	20
2.2.5 Andel av elever som fullfører videregående skole som har foreldre med høyere utdanning.....	20
2.2.6 Arbeidsmarked	21
2.3 Sammendrag	22
3 Fordeling på utdanninger	24
3.1 Fordeling på fagområder	24
3.1.1 2000 - 2004	25
3.1.2 2006 - 2012.....	28
3.2 Oppsummering.....	31
4 Hvem søker	33
4.1 Kjønn	34
4.2 Alder	35
4.3 Hjemstedsfylke.....	37
4.4 Realkompetansesøkere	39
4.5 Oppsummering.....	40
5 Avsluttende drøfting	41
Referanser	44
Vedlegg	45
Tabelloversikt	49
Figuroversikt	50

Sammendrag

Etter en periode med synkende søkertall i andre halvdel av 1990-tallet, har det etter år 2000 igjen vært stor vekst i søkningen til høyere utdanning. I 2013 har tallet på søkere nådd et nytt rekord-nivå på nærmere 120 000, en økning på rundt 50 prosent fra 2000.

NIFU har beregnet at nærmere 60 prosent av denne veksten kan forklares ved økt tilbøyelighet til å søke høyere utdanning i befolkningen, mens de resterende 40 prosent kan forklares ved økning i ungdomskullenes størrelse og befolkningen for øvrig.

Økningen i tilbøyeligheten til å søke høyere utdanning i befolkningen synes ikke å kunne forklares av konjunkturbetingede svingninger i arbeidsledighetsnivået, som i tidligere perioder med stor økning i antall søkere, ettersom det har vært en nedgang i arbeidsledigheten i den perioden vi har sett på, på tross av finanskrisen.

Det er mulig at tallene reflekterer strukturelt betingede endringer i kompetansebehovene i arbeidsmarkedet, i retning av økt behov for kompetanse og økte krav til utdanning for å komme inn på arbeidsmarkedet. Men utviklingen kan også være drevet frem av utviklingen i utdanningssystemet og befolkningens utdanning. Etter år 2000 har det gjennom en serie reformer og lovendringer i utdanningssystemet og fortsatt utbygging av utdanningstilbudene vært en kontinuerlig prosess mot å gjøre det enklere og mer attraktivt å studere. Sentralt i denne sammenheng står Kvalitetsreformen i høyere utdanning, som førte til mange nye studietilbud med en klarere profil, og med et kortere utdanningsløp. I tillegg har både andelen av ungdomskullene som får studiekompetanse og andelen som har foreldre med høyere utdanning økt. Begge disse forholdene kan ha bidratt til en økning i ungdoms tilbøyelighet til å ta høyere utdanning.

På grunn av at Samordna Opptak's utdanningsgruppering ble betydelig endret i 2006, er det generelt vanskelig å si noe sikkert om hvordan fordelingen av søkningen på fagområder (førstevalg) har endret seg gjennom perioden som helhet. I første del av perioden, 2000-2004, da tallene viser betydelig vekst i søkningen til de fleste fagområder, skilte naturvitenskapelig/teknologisk utdanning seg ut med en nedgang i søkningen i absolutte tall. For allmennlærerutdanning var det også en svak utvikling i søkningen i denne perioden; søkertallet holdt seg omtrent konstant. For mange helse- og sosialfagutdanninger derimot, for eksempel sykepleierutdanning, var det stor vekst i søkningen.

Etter 2006 finner vi i stor grad at disse trendene har snudd. Naturvitenskapelig/teknologisk utdanning og økonomisk/administrativ utdanning skiller seg ut med spesielt sterk vekst i søkningen. Nærmere 60 prosent av økningen i søkningen skjedde innenfor disse to fagområdene. For økonomi/administrasjon økte tallet på søkere med hele 57 prosent fra 2006-2012, og andelen av søkermassen økte fra 9,8 til 12,8 prosent.

For naturvitenskap/teknologi økte antall søkere med 43 prosent i samme periode, og andelen av den totale søkermassen økte fra 13,8 til 16,4 prosent. Tallene viser god utvikling i søkningen både for matematikk og naturfag, informasjonsteknologi/informatikk og annen teknologisk utdanning. Tallene viser også at veksten i rekrutteringen til dette fagområdet i stor grad skyldes økt søkning blant kvinner. Kvinneandelen blant søkerne økte fra 27,2 prosent i 2006 til 29,6 prosent i 2012.

På tross av den sterke veksten i søkningen etter 2006 kommer sivilingeniørutdanning og ingeniørutdanning allikevel svakt ut gjennom perioden 2000-2012 som helhet. Både for ingeniørutdanning og sivilingeniørutdanning har tallet på søkere bare økt med rundt 20 prosent.

For lærerutdanning viser også tallene god utvikling i søkningen fra 2006. For allmennlærerutdanning har det vært en meget kraftig økning i søkningen til allmennlærerutdanningen etter 2008, som gjør at allmennlærerutdanningen er blant de profesjonene som har hatt best utvikling i søkningen gjennom perioden som helhet, på tross av en svak utvikling i søkertallet tidligere i perioden. For førskolelærerutdanning har det vært stor vekst i søkningen gjennom perioden som helhet, tallet på søkere ble mer enn fordoblet fra 2000 til 2012.

Humaniora, samfunnsfag/psykologi og helse- og sosialfag har derimot hatt liten vekst i søkningen etter 2006, og synkende søkerandeler. Svakest har utviklingen vært for humaniora, hvor det også har vært en nedgang i søkertallet i absolutte tall.

Det er forøvrig også i de mest sentrale strøk, at søkningen har økt mest, og spesielt i Oslo og Akershus.

1 Innledning

1.1 Problemstillinger

På tross av at Norge allerede er et av landene i verden som har høyest utdanningsnivå, er det fortsatt et utdanningspolitisk mål å legge til rette for at enda flere skal få mulighet til å ta høyere utdanning (se for eksempel St.meld. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja). Dels fordi det å ta høyere utdanning blir ansett som et gode i seg selv, dels fordi det fortsatt er sosiale ulikheter i rekrutteringen til høyere utdanning, og dels fordi det fortsatt er behov for økt rekruttering sett i forhold til arbeidsmarkedets behov på mange viktige områder.

Etter år 2000 har det gjennom en serie reformer og lovendringer i utdanningssystemet og fortsatt utbygging av utdanningstilbudene vært en kontinuerlig prosess mot å gjøre det enklere og mer attraktivt å studere. Sentralt i denne sammenheng står Kvalitetsreformen i høyere utdanning, som førte til mange nye studietilbud med en klarere profil, og med et kortere studieløp. Fortsatt økning i antall studieplasser og større faglig og geografisk mangfold og spredning i studietilbudene har utvilsomt også hatt stor betydning; også for høyere utdanning gjelder loven om at tilbudet skaper sin egen etterspørsel. Det er også skjedd flere endringer i opptakskravene, hvorav Realkompetansereformen kanskje er viktigst, som gjør at enda flere får mulighet til å bli tatt opp i høyere utdanning.

I denne rapporten har vi ønsket å belyse i hvilken grad denne utviklingen har ført til økt søkning til høyere utdanning, hvilke befolkningsgrupper som har dratt nytte av de forbedrede studiemulighetene, og hva slags utdanning de søker. Samtidig har vi også ønsket å se utviklingen i søkningen i en bredere samfunnssammenheng, og belyse hvordan den også kan forstås på bakgrunn av utviklingen i arbeidsmarkedet, ungdomskullenes størrelse og andre forhold.

Bortsett fra en studie av Frølich, Waagene og Aamodt (2010) som analyserer data fra Samordna Opptak (SO) for perioden 2003-2009, samt en studie av Hægeland, Kirkebøen og Skogstrøm (2007) som ser på utviklingen i søkningen til realfag i perioden 2001-2006, finner vi lite forskning som belyser dette.

Kapittel 2: Årsaker til økning

I dette kapitlet ser vi først på utviklingen i søkningen totalt, og forsøker helt kort å peke på noen mulige årsaksforhold bak utviklingen. Dette omhandler blant annet utviklingen i ungdomskullenes størrelse, andel av ungdomskullene som får studiekompetanse, antall realkompetansesøkere, foreldrenes utdanningsnivå og konjunktursituasjonen og arbeidsledigheten blant ungdom.

Kapittel 3: Utviklingen i søkning fordelt på utdanning 2000 – 2012

I dette kapitlet kartlegger vi utviklingen i søkningen fordelt på fagområder og profesjoner, og diskuterer årsaker til eventuelle endringer i fordelingen; er det uttrykk for en tilpasning til endringer i arbeidsmarkedet, eller er det kanskje skapt av faglige prioriteringer i myndighetenes satsning på ulike typer utdanning, eller må det ha andre forklaringer? Slike spørsmål søker vi å gi svar på i dette kapitlet. Spesielt fokuserer vi på naturvitenskapelig/teknologisk utdanning og lærerutdanning, hvor det har vært iverksatt tiltak for å styrke rekrutteringen.

Kapittel 4: Hvem søker?

SO-statistikken gir også opplysninger om hvordan søkningen fordeler seg etter kjønn, alder og hjemstedsfylke. I dette kapitlet kartlegger vi hvordan veksten i søkningen fordeler seg etter disse kjennetegnene. I tillegg belyser vi om det er noen tendens til utjamning av de store kjønnsforskjellene når det gjelder valg av fag.

1.2 Hvordan kan søkemønsteret forklares?

I dette avsnittet ser vi helt kort på noen sentrale teoretiske tilnærminger til forståelse av søkning til høyere utdanning. Både økonomiske, sosiale og utdanningspolitiske årsaksfaktorer synes å ha betydning, både når det gjelder deltakelse i høyere utdanning totalt, og også når det gjelder valg av type utdanning. I et samfunnsøkonomisk perspektiv betraktes utviklingen i søkningen til høyere utdanning som noe som er styrt av behovene for høyt utdannet arbeidskraft i arbeidsmarkedet. En vridning i arbeidskraftetterspørselen mot høyt utdannet arbeidskraft vil føre til at lønnsforskjellen mellom høyt utdannet og lavt utdannet arbeidskraft vil øke, som i følge human capital-teorien (Becker 1964) igjen vil føre til at flere vil ønske å ta høyere utdanning. Arnesen & Strøm (2008) gir en oversikt over studier som har funnet at deltakelsen i høyere utdanning påvirkes av høyere utdannedes relative lønninger, og som derfor gir støtte til denne teorien.

Etterspørselen etter høyt utdannet arbeidskraft blir i sin tur påvirket av teknologiske endringer og endringer i næringsstrukturen. Det er en omfattende litteratur som dokumenterer at det har skjedd en betydelig økning i etterspørselen etter høyt utdannet arbeidskraft i Norge, som i de fleste andre høyt utviklede land (se for eksempel Barth, Røed, Schøne og Torp 2004), de seneste tiårene. De viktigste årsakene til dette antas å være den informasjonsteknologiske utviklingen, samt at økt verdenshandel har bidratt til en vridning i næringsstrukturen mot kompetansekrevene virksomheter i land med god tilgang på høyt utdannet arbeidskraft, slik som Norge. Dette betyr i følge denne forskningen at den økende søkningen til høyere utdanning i Norge i stor grad blitt drevet frem av den teknologiske utviklingen og økt verdenshandel.

Men arbeidsmarkedet kan også ha betydning for søkningen til høyere utdanning på en annen måte. I human capital-teorien regnes tapt arbeidsinntekt som følge av at man studerer i stedet for å arbeide som en kostnad ved investering i utdanning. Dersom alternativet til å studere er arbeidsledighet, er det klart at denne kostnaden faller bort. I perioder med høy arbeidsledighet vil vi derfor forvente at flere velger å ta høyere utdanning, fremfor å gå arbeidsledig, enn i perioder med lav arbeidsledighet. Flere studier har også funnet en sammenheng mellom nivået på arbeidsledigheten og søkning til høyere utdanning (se for eksempel Try 2000, Skjersli 2000).

Men også sosiale årsaksfaktorer antas å ha betydning for endringer i søkningen til høyere utdanning. En rekke studier har for eksempel dokumentert at foreldres utdanningsnivå har stor betydning for ungdoms utdanningsvalg (for en oversikt over relevante studier se Caspersen, Hovdhaugen og

Karlsen 2012), og Aamodt (1995) mener at økende utdanningsnivå i foreldregenerasjonen kan føre til økede søkning til høyere utdanning.

Høyere utdanning kan også oppfattes som et gode i seg selv, som flere vil ønske å bruke tid på, når inntektsnivået øker. Økt søkning til høyere utdanning kan derfor også skyldes et økende inntektsnivå i samfunnet.

Det kan også være slik at økt søkning til høyere utdanning er en selvforsterkende mekanisme, (se for eksempel Thurow (1975)). Hvis tilgangen på høyt utdannet arbeidskraft øker uten at det skjer noen reelle endringer i utdanningsbehovene i arbeidsmarkedet, kan det føre til at høyt utdannede må begynne å jobbe i yrker hvor det tidligere var vanlig med videregående utdanning. Når arbeidsgiverne kan få høyt utdannet arbeidskraft, vil de kanskje ikke lenger ønske å ansette personer med lavere utdanning. Det vil igjen kunne skape en utvikling mot at alle som ønsker å jobbe innenfor disse yrkene må ta høyere utdanning.

En tredje hovedtilnærming er å se ekspansjonen i høyere utdanning som styrt av utdanningspolitikken. Utdanningssystemet kan på flere forskjellige måter ha betydning for søkningen til høyere utdanning. For det første vil det jo også for høyere utdanning i stor grad være slik at tilbudet skaper sin egen etterspørsel. Flere studieplasser som bedrer sjansene til å bli tatt opp, større faglig mangfold og ikke minst større regional spredning i utdanningstilbudene vil kunne tiltrekke nye søkere til høyere utdanning. Barth med flere (2004) mener også at subsidiering av høyere utdanning har hatt vesentlig betydning for ekspansjonen i utdanningssystemet.

Dessuten har det selvfølgelig betydning hvor mange som har studierett. Dette avhenger både av hvor mange som velger studieretninger som gir studiekompetanse i videregående skole, samt i hvilken grad også andre grupper skal ha rett til å studere, også når det gjelder siste skjer det kontinuerlig endring. Try (2000) refererer flere studier som viser at det har vært en langsiktig tendens til at en økende andel av ungdomskullene har fått studiekompetanse. Disse undersøkelsene gjaldt imidlertid bare frem til midten av 1990-tallet.

Fagvalg

Historisk sett har fordelingen av søkningen til høyere utdanning på ulike typer utdanning variert betydelig over tid. Det har skjedd både store langsiktige strukturelle endringer, og mer kortvarige konjunkturavhengige endringer. Amdam (1992) fant for eksempel store langsiktige endringer i andelen av artianere som har søkt seg til henholdsvis økonomisk/administrativ utdanning og allmennlærerutdanning fra 60-tallet og frem til slutten av 80-tallet. Statistikken i Skjersli (2000) som analyserte søkningen til høyere utdanning i siste halvdel av 90-tallet, viser at det også skjedde raske skift i fordelingen av søkningen på ulike typer utdanninger. Mens det var en betydelig reduksjon i tallet på søkere til de fleste utdanninger i denne perioden, søkningen til lærerutdanningen ble for eksempel redusert med 40 prosent, var søkningen til tekniske og økonomiske utdanninger stabil eller økende.

En viktig årsaksfaktor bak slike fluktuasjoner i søkningen synes å være arbeidsmarkedssituasjonen. Generelt er det klare tegn på at i perioder med usikre jobbmuligheter øker interessen for studier som retter seg inn mot sikre jobber innenfor det offentlige, spesielt i skole og helsevesen. Under en høykonjunktur derimot vil søkerne kanskje bekymre seg mindre for risikoen for fremtidig arbeidsledighet, og i større grad velge utdanninger innrettet mot det private næringslivet, som for eksempel økonomisk/administrativ utdanning, hvor lønnsnivået generelt er høyere enn i offentlig sektor.

Generelt kan fagvalg være styrt av både økonomiske, sosiale og utdanningspolitiske faktorer. Forskningsprosjektet *Vilje-con-valg* ved Universitetet i Oslo og Naturfagssenteret omhandlet ungdoms studievalg – hva de vil og hva de velger (Schreiner, Henriksen, Sjaastad, Jensen og Løken 2010). Uavhengig av fagfelt fremhevet førsteårsstudentene i 2008 *egen interesse* som viktigste prioritering i

fremtidig jobb, samt muligheten for å utvikle og benytte sine talenter og evner. I noe mindre grad, men fortsatt med vesentlig betydning, begrunnet studentene sine utdanningsvalg med ønsket om en jobb som oppleves meningsfylt og viktig for samfunnet. Samme vekt ble tillagt deres vurdering av jobbmarkedet – å få en sikker jobb raskt etter studiet. I moderat grad ble lønnsutsiktene vektlagt, og mindre vekt ble tillagt muligheten for å designe eller skape noe nytt. Ingen studentgrupper begrunnet studievalget med ønsket om å komme i media eller å gjøre noe «lett og enkelt».

Et usikkerhetsmoment ved slike holdnings-undersøkelser er imidlertid hvor valide resultatene er, det vil si i hvilken grad de gir et korrekt mål på det en ønsker at de skal gi et mål på, i dette tilfelle hvilke motiver som reelt sett er avgjørende ved valg av fag og profesjon, og ikke andre forhold, for eksempel hva en tror det vil være korrekt å mene.

Når det gjelder lønn og jobbmuligheter, har mange internasjonale studier funnet at det har betydning for fagvalg også på basis av analyser av objektive størrelser som relative lønns- og inntektsforhold og arbeidsledighetsnivå, og hvordan det påvirker fagvalg (for en oversikt over studier se Arnesen og Strøm 2008). I Norge har Arnesen & Strøm (2008) funnet empirisk bevis for at søkeres valg av utdanning påvirkes av forskjeller i lønnsnivå og ledighetsrisiko mellom utdanningene på basis av data fra NIFU's kandidatundersøkelse.

Også søkningens fordeling på fag kan være påvirket av dimensjoneringspolitikken, gjennom fordelingen av studieplasser på utdanninger. Også for høyere utdanning vil det være slik at tilbudet skaper sin egen etterspørsel; jo bedre tilgang på studieplasser totalt og jo større spredning geografisk og i faglig mangfold, jo flere vil være interessert i å søke utdanningen. Spesiell satsing på bestemte fagområder ved forbedring av studietilbudet og andre tiltak vil derfor kunne være viktig.

1.3 Data

Søkerstatistikken som presenteres i rapporten er hentet fra SO, som omfatter søkning til høyere *grunnutdanning* innenfor den nasjonale opptaksmodellen (NOM). Det omfatter alle universitetene, de offentlige høgskolene, de fleste vitenskapelige høgskolene og mange private høgskoler. Kunsthøgskolen i Oslo, Kunsthøgskolen i Bergen, Norges musikkhøgskole og utdanning i Forsvaret er blant de offentlige høgskolene som ikke er med i SO i dag. Av de private høgskolene er BI den største som ikke er med.

Det har skjedd noen endringer med hensyn til hvilke læresteder som omfattes av statistikken gjennom den perioden vi ser på. BI og Kunsthøgskolen i Oslo leverte tidligere statistikk til SO selv om de ikke var med i NOM, men dette opphørte i 2008. Det har også kommet til nye læresteder underveis, som Politihøgskolen som kom med i 2009, og Fjellhaug Internasjonale Høgskole som kom med i 2010. Der det har vært mulig, og synes riktig, har vi endret SO-tallene for å forsøke å korrigere for slike endringer, slik at tallene blir mer sammenlignbare over tid, det fremgår av teksten der slike endringer er gjort.

I søkerstatistikken opereres det med flere forskjellige typer søkertall; alle søkere, kvalifiserte søkere, søkere som får tilbud og søkere med tilbud som har møtt. Det vi har ønsket å gi et mål på i rapporten, er hvor mange som i utgangspunktet må antas å ha hatt et ønske om å kunne begynne å studere, siden de har sendt inn en søknad. Vi har derfor valgt å se på det totale antall søkere. At mange av disse blir silt bort i søknadsprosessen fordi de ikke har vært kvalifisert eller ikke får noe tilbud om studieplass fordi det mangler studieplasser, eller unnlater å møte opp selv om de får studieplass, kanskje fordi de ikke har fått sitt førsteønske innfridd eller av andre årsaker, er en materie vi ikke går inn på i denne rapporten.

Tallene er dels hentet fra sluttstatistikken, det vil si de årlige rapportene med søkerstatistikk, og som dekker perioden til og med 2010, dels SO's statistikkbank som dekker perioden 2005 – 2013, og hvor vi finner de nyeste tallene som legges ut direkte etter hovedopptaket. Tallet i den endelige

sluttstatistikken er vanligvis om lag 3 000 høyere enn i statistikken som legges ut på hjemmesiden etter hovedopptaket. Det skyldes at det har kommet til nye restetorgsøkere, altså søkere som søker studier på det såkalte Restetorget og som ikke har andre, ordinære studieønsker. Disse søkerne blir aldri registrert med førsteprioriteter og har derfor ingen innflytelse på de statistikkene som omfatter det.

En betydelig endring i utdanningsgrupperingen i SO-statistikken i 2006 innebærer at det for en del utdanninger kan være vanskelig å belyse hvordan søker-andelen har utviklet seg gjennom perioden som helhet. Dette er først og fremst problematisk når vi ser på grove kategorier av fagområder. I tillegg ser vi også på en mer findelt utdanningsgruppering som blant annet viser søkningen til store profesjoner som allmennlærerutdanning, ingeniørutdanning og sykepleierutdanning, og som ikke synes å være berørt av dette.

2 Antall søkere 2000-2013

I dette kapitlet ser vi først på utviklingen i det totale antall søkere til høyere utdanning gjennom perioden 2000-2013. Deretter drøfter vi utviklingen på bakgrunn av statistisk materiale som viser utviklingen i forskjellige faktorer knyttet til befolkning, utdanning og arbeidsmarked, som kan ha betydning for søkningen.

2.1 Totalt antall søkere 2000-2013

Figur 2.1 viser en tidsserie for antall søkere for perioden 2000-2013, på basis av SOs årlige endelige sluttstatistikk for perioden 2000-2012, samt det første tallet som legges ut i SO's statistikkbank for 2013; som nevnt i avsnitt 1.3 forventer vi at tallet i den endelige sluttstatistikken for 2013, som også inkluderer søkere til restetorget, vil være om lag 3 000 høyere.¹

Figuren viser at det gjennom perioden 2000-2013 som helhet har vært stor vekst i søkningen til høyere utdanning. Tallet på søkere har økt med rundt 50 prosent, til nærmere 120 000². Det må imidlertid ses på bakgrunn av at det gjennom andre halvdel av 1990-tallet var en betydelig nedgang i tallet på søkere, og at tallet på søkere i 2000 var det laveste noen gang registrert i SO (som startet som et prosjekt i 1991). Det var først i 2011 at den tidligere «rekorden» fra 1994 på 109 000 søkere ble slått.

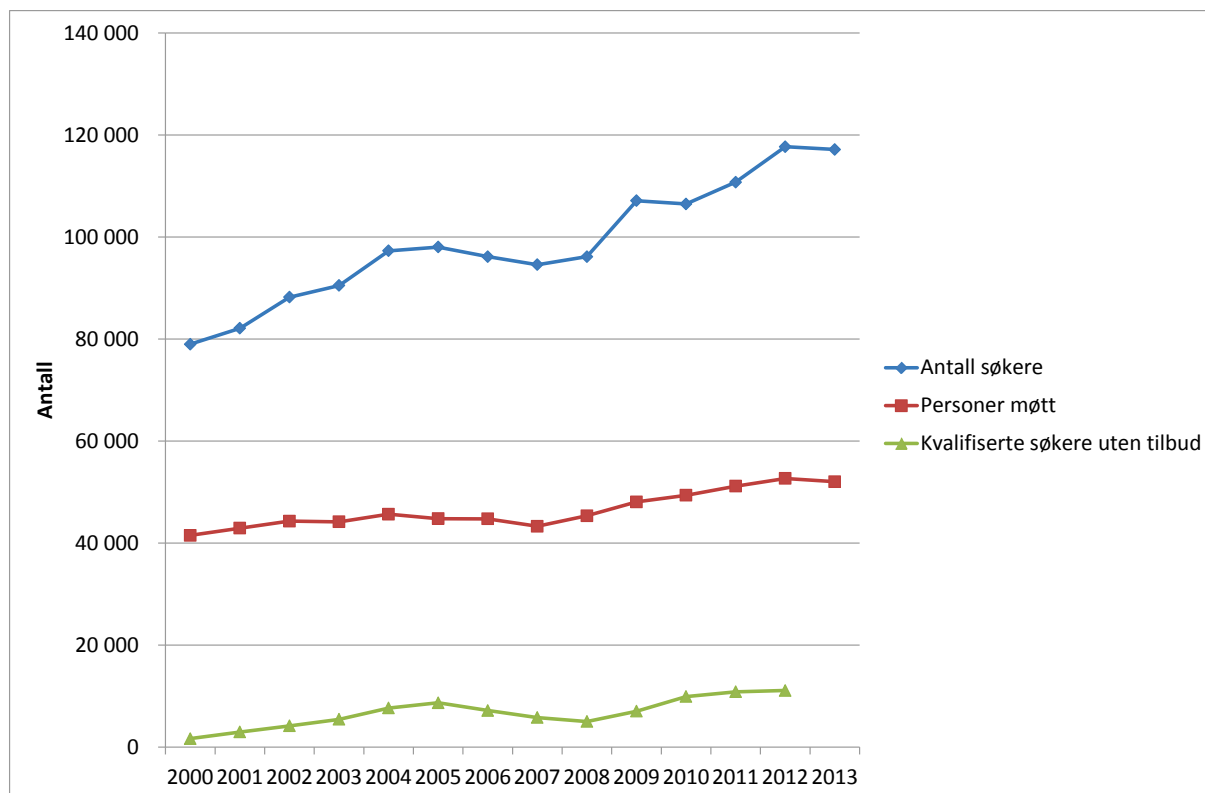
Tallet på søkere i 2012 var 117 500. Dette tilsvarer omtrent to ungdomskull, noe som ikke vil være mulig over tid. For det første er tallet det totale antall søkere. Antall kvalifiserte søkere i 2012 var 96 500. Av disse var det 85 500 som fikk tilbud om studieplass, og av disse igjen var det 52 500 som møtte. Mange av de som ikke har møtt, vil antagelig søke på nytt senere. Noen søkere vil også ha påbegynt grunntidning flere ganger. Gjensøking ble analysert i Samordna Opptak (2007). Da fant en at hele 37,8 prosent av søkerne i 2007 også hadde søkt i 2006. Dessuten er det mange av søkerne som allerede befinner seg i høyere utdanning, men som ønsker å skifte studium.

---

¹ For perioden 2004-2013 er BI og Kunsthøgskolen i Oslo ikke regnet med i tallene til SO, men de er med i tidligere år. For å gjøre tallene sammenlignbare over tid har vi derfor redusert tallene for tidligere år med samme antall som tallet for 2004 ble redusert da SO fjernet BI og Kunsthøgskolene i tidsserien i Sluttstatistikken for 2008, som var 3204 søkere.

² Tallet på søkere i 2013 i den første rapporteringen som Samordna Opptak legger ut på sin hjemmeside i slutten av april er 117 159, men i tillegg kommer restetorgsøkere som vanligvis er rundt 3 000.

Figur 2.1 Totalt antall søkere høyere utdanning, antall personer møtt og antall kvalifiserte søkere uten tilbud. 2000-2013.

Søkningen har ikke økt jevnt gjennom hele perioden. Den første vekstperioden var i perioden frem til 2004. En årsak til det er at det fra 2001 ble mulig å søke på grunnlag av realkompetanse; i 2001 var det 6 008 realkompetansesøkere, det vil si som hadde krysset av for at de ønsket realkompetansebehandling. I 2004 hadde tallet imidlertid sunket litt, til 5 305.

Deretter holdt søkningen seg på omtrent samme nivå frem til 2009, da tallet igjen begynte å øke. Det kan ha mange årsaker, blant annet er det nærliggende å spørre om det har sammenheng med finanskrisen, som oppsto akkurat på dette tidspunktet. Noe av økningen i 2009 skyldes at Politihøgskolen i Oslo ble innlemmet i SO-statistikken dette året, antall søkere som hadde det som førstevalg var 2 500, det er det ikke korrigeret for. Dessuten har flere endringer i opptakskravene som gjør det mulig for flere å bli tatt opp i høyere utdanning trådt i kraft i denne vekstperioden.

Selv om det i dimensjoneringen av utdanningskapasiteten i høyere utdanning er et hovedprinsipp at kapasiteten skal dimensjoneres slik at alle som ønsker høyere utdanning skal få mulighet til å ta det, hevdes det også ofte, som nevnt i avsnitt 1.2, at det også kan være et motsatt årsaksforhold; lettere tilgjengelig utdanning og større faglig mangfold kan tiltrekke nye søkergrupper. For å belyse sammenhengen mellom opptakskapasitet og søkning, har vi i figur 2.1 som et mål på opptakskapasiteten også vist antall personer møtt.³ Dette tallet finnes bare i den endelige sluttstatistikken til SO; for 2013 har vi stedet brukt tallet for antall planlagte studieplasser i SO's statistikkbank, som er omtrent likt antall personer møtt.

Figuren viser at dette tallet har økt langt mindre, bare 25 prosent gjennom perioden 2000-2013. Det er derfor klart at selv om veksten i utdanningskapasiteten kan ha vært en viktig faktor bak økningen i søkningen, må det også ha vært andre viktige drivkrefter bak utviklingen.

³ På samme måte som når det gjelder søkning, se fotnote 2 på forrige side, er det korrigeret for at BI og Kunsthøgskolen er med i tallene til SO til og med 2003, ved å trekke fra 3112 for årene 2000-2003,

I figuren har vi også vist antall «kvalifiserte søkere uten tilbud»⁴. Dette tallet økte med 9 400 fra 2000 til 2012. Dette er omtrent en syv-dobling fra 2000 til 2012. Summen av antall personer møtt og antall kvalifiserte søkere uten studieplass som andel av det totale antall søkere var omtrent uendret fra 2000 til 2012. Det kan vi tolke som at den økte søkningen er uttrykk for en økning i den reelle søkningen, det vil si det skyldes ikke en økning i andelen lite seriøse søkere. For øvrig kan det også nevnes at tall fra «Database for statistikk om høgre utdanning» viser at tallet på utenlandsstudenter ble omtrent tredoblet fra 2000 til 2013; også det tyder på at det er en betydelig utdanningsetterspørsmål i befolkningen utover det som dekkes av dagens utdanningskapasitet.

2.2 Faktorer som kan ligge bak veksten i søkertall

I avsnitt 1.2 gikk vi gjennom en del forklaringer på hvorfor rekrutteringen til høyere utdanning øker. I dette avsnittet vil vi gå gjennom noen nøkkeltall om:

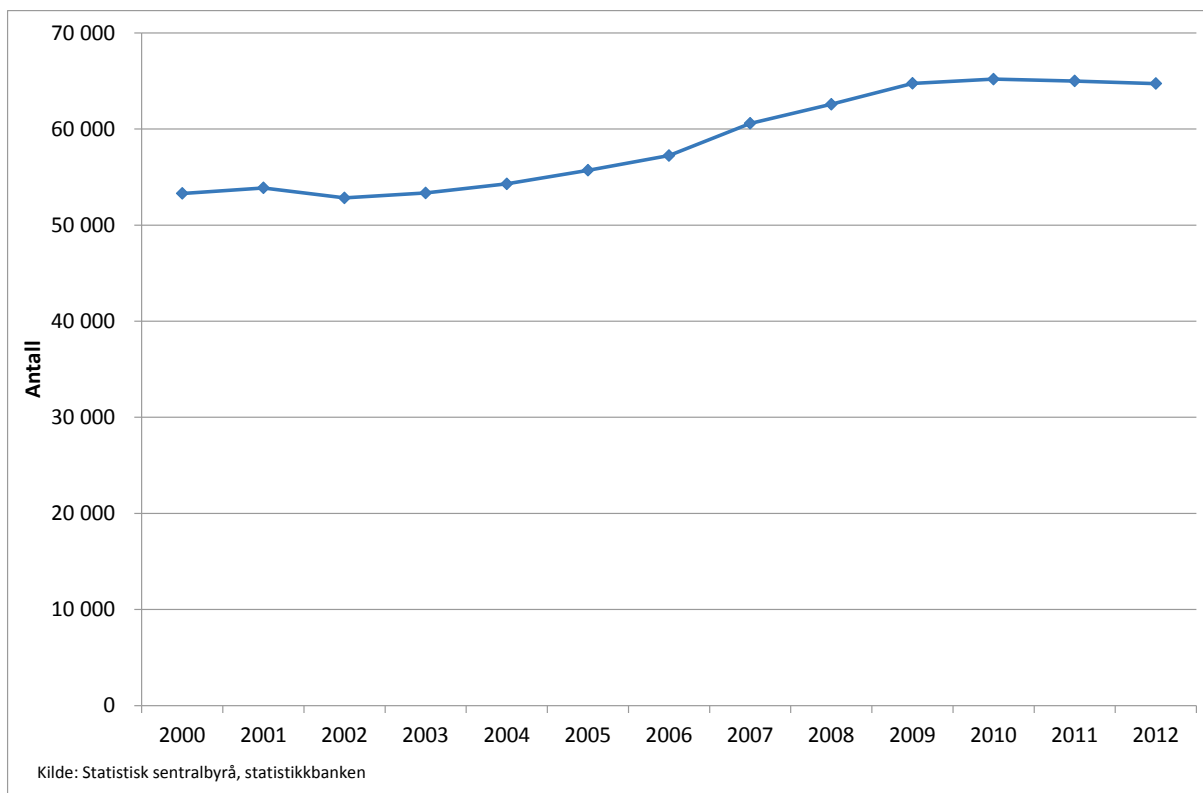
- Størrelsen på ungdomskullene
- Andel av årskullene som søker
- Andel av kullene med studiekompetanse
- «Utradisjonelle» søkere, f.eks. med realkompetanse
- Sosioøkonomiske forhold: utdanningsnivå i foreldregenerasjonen
- Endringer i arbeidsmarkedet

2.2.1 Ungdomskullenes størrelse

Figur 2.2 viser utviklingen i antall 19-åringer fra år 2000. Figuren viser at tallet var stabilt frem til 2004, da det begynte å øke. Veksttakten økte frem til 2008, for så å avta. Veksten fortsatte allikevel frem til 2010. I perioden 2004 til 2010 økte tallet på 19-åringer med 20 prosent. Denne veksten må utvilsomt være en viktig bakenforliggende årsak til veksten i søkningen fra 2008.

---

⁴ Her er tallene for 2000 – 2003 korrigert for at BI og Kunsthøgskolen er med i tallene til BI disse årene ved å trekke fra 92.

Figur 2.2 Antall personer 19 år (31. desember). 2000-2012.

2.2.2 Søkertilbøyeligheten

I figur 2.3 har vi beregnet andelen søkere av aldersgruppen, ved hjelp av befolkningsdata fra SSB. Figuren viser at det også har vært en betydelig økning i andelen av aldersgruppene som søker høyere utdanning. Det gjelder alle aldersgrupper (unntatt <18), men økningen har vært særlig stor for 19-åringene, og avtar med alder, regnet i prosentpoeng. Økningen i søkningen til høyere utdanning skyldes altså ikke bare større ungdomskull; det har også vært en betydelig økning i tilbøyeligheten til å søke høyere utdanning. Ved å bruke andelen i tabellen beregner vi at den økte tilbøyeligheten til å søke høyere utdanning kan forklare om lag seksti prosent av den totale økningen i søkningen.⁵

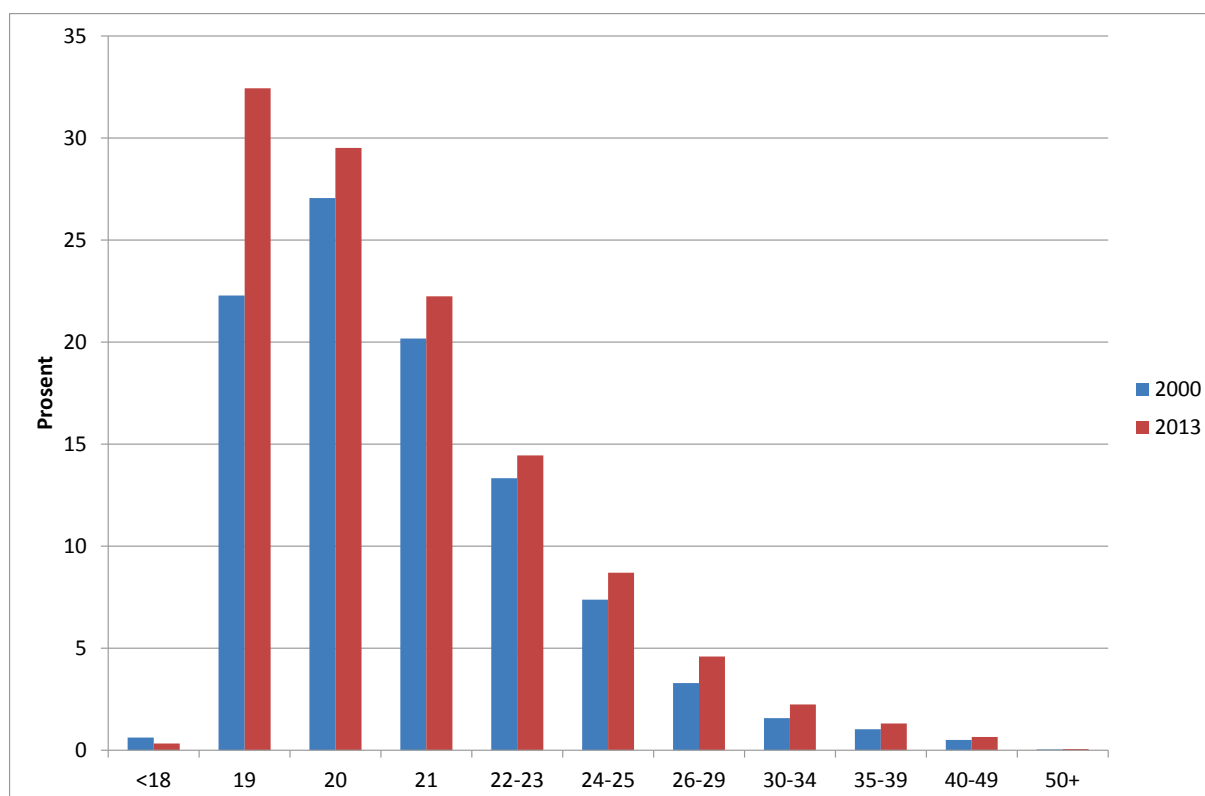
⁵ Denne andelen er beregnet som $\sum_i (P_{i,2013} - P_{i,2000}) \hat{B}_i / (S_{2013} - S_{2000}) * 100$, hvor

$P_{i,n}$ = estimert søkerandel i aldersgruppe i , periode n

$\hat{B}_i$ = gjennomsnittet av antall personer i aldersgruppe i i periode 2000 og 2013

S_n = total søkning i periode n .

Uttrykket i telleren er altså et mål på hvor mye søkningen hadde økt dersom befolkningen hadde vært konstant og det bare var søkerandelene som hadde økt. Delt på nevneren som er den totale økning i søkningen er dette lik andelen av søkningen som forklares av økte søkerandeler, omregnet til prosent ved å multiplisere med 100.

Figur 2.3 Beregnet prosentandel som søkte høyere utdanning, etter aldersgruppe. 2000 og 2013.

Tallene i tabell 2.1 viser at for alle aldersgruppene skjedde hele eller mesteparten av økningen i andelen i begynnelsen av perioden, frem til 2004-2006. Bare for 19-åringene har det vært økning av noen betydning etter det.

Tabell 2.1 Prosentandel søkere av aldersgruppe. 2000-2013.¹

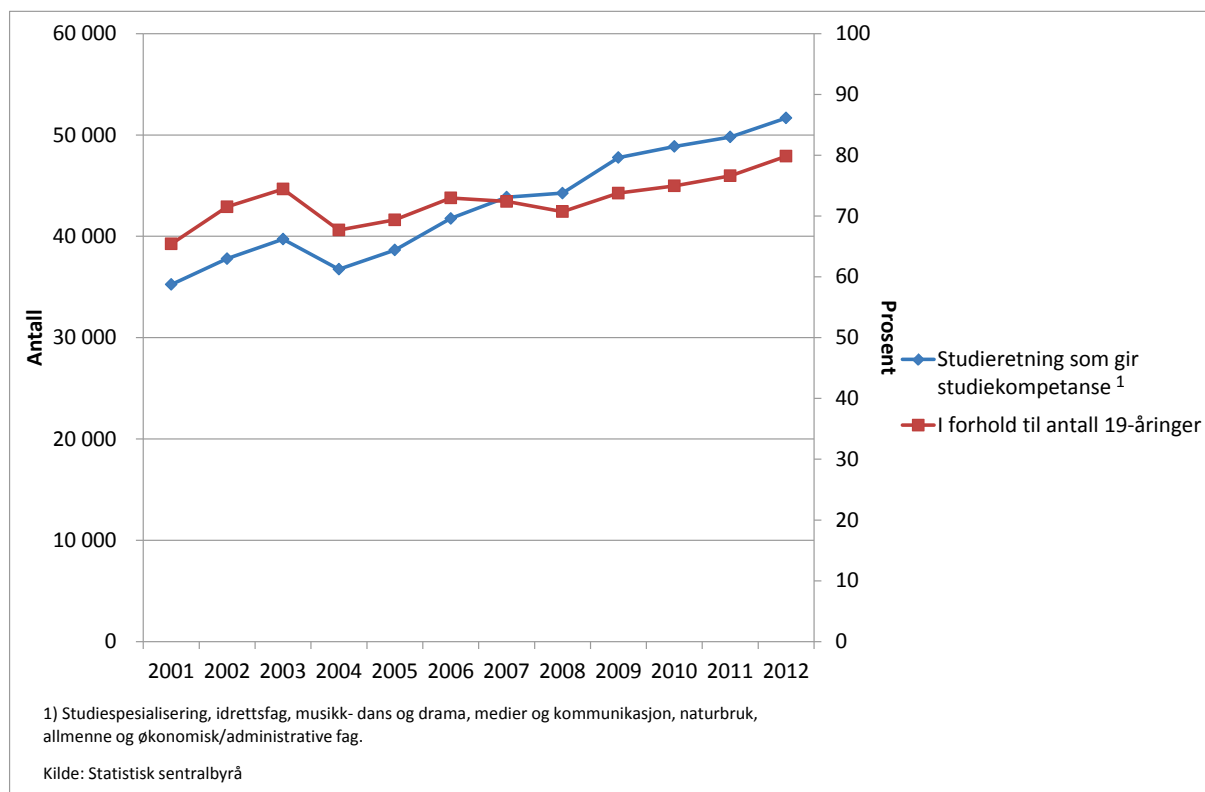
	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
<18	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4	0,2	0,3	0,3
19	22,3	24,8	27,3	29,2	29,5	29,3	31,6	32,4
20	27,1	27,4	30,5	29,7	28,2	29,2	30,5	29,5
21	20,2	21,2	23,4	22,8	20,9	22,0	22,4	22,2
22-23	13,3	14,1	15,2	14,8	13,2	13,7	14,8	14,4
24-25	7,4	8,6	9,4	9,0	7,8	8,7	8,9	8,7
26-29	3,3	4,1	4,8	4,5	3,9	4,4	4,8	4,6
30-34	1,6	2,0	2,2	2,1	1,9	2,1	2,3	2,2
35-39	1,0	1,3	1,4	1,3	1,1	1,2	1,3	1,3
40-49	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7
50+	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

1) I disse tallene har vi ikke kunnet korrigere for endringer med hensyn til hvilke læresteder som har inngått i statistikken til SO.

2.2.3 Andel av kull med studiekompetanse

I dette avsnittet vil vi forsøke å belyse om økningen i tilbøyeligheten til å søke høyere utdanning kan forklares av at andelen av ungdomskullene som oppnår studiekompetanse eventuelt øker. Det kan skyldes at flere tar studieretninger som gir studiekompetanse eller påbygging som gir studiekompetanse, eller bedre fullføring i videregående skole. Frøseth, Hovdhaugen, Høst og Vibe (2010) har tidligere funnet at det i videregående skole over tid har vært en økning i søkningen til studieprogrammer som leder mot studiekompetanse i forbindelse. De rapporterer også om en økning i andelen elever i yrkesfaglig studieretning som tar påbygging til studiekompetanse på i underkant av tre prosentpoeng etter Kunnskapsløftet, fra 2005 til 2006.

I figur 2.4 har vi belyst hvor mange elever på 3. trinn i videregående skole som tar studieretning som gir studiekompetanse⁶, ved hjelp av data fra kunnskapsbanken i SSB. Figuren viser at det har vært en betydelig økning i dette tallet, både i antall og også i forhold til antall 19-åringer. Først i perioden, frem til 2006, da mesteparten av økningen i ungdomskullenes tilbøyelighet til å søke høyere utdanning skjedde, var det stor variasjon men totalt sett vekst. I siste del av perioden er det en jevn, moderat vekst. I følge tallene tar nå nesten 80 prosent av kullene videregående utdanning som gir studiekompetanse, men ikke alle fullfører.

Figur 2.4 Elever i videregående skole på 3. trinn på studieretning som gir studiekompetanse. Antall (venstre vertikal akse) og i prosent av det totale antall 19-åringer (høyre vertikale akse). 2001-2012.

Vibe, Brandt og Hovdhaugen (2011) har undersøkt studieprogresjonen for elever som starter i studieforberedende studieretninger/utdanningsprogrammer ved oppstart av tredje studieår. De fant

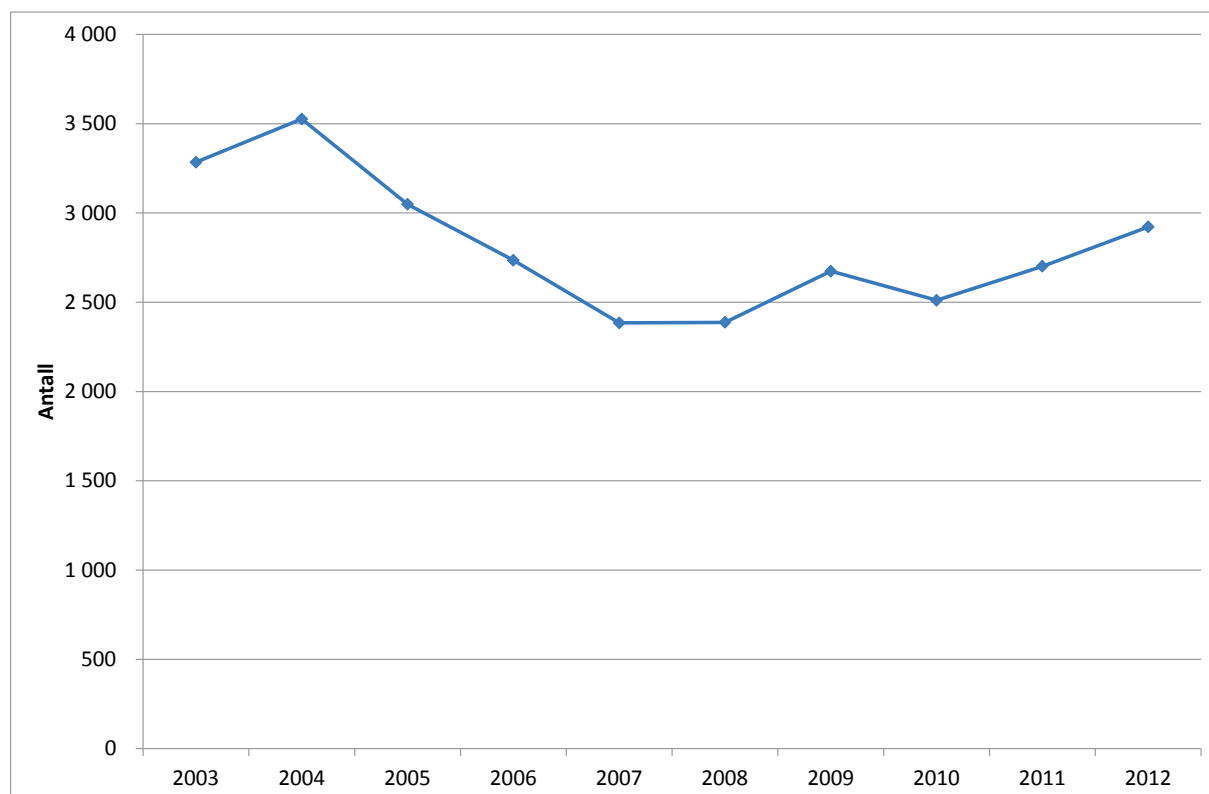
⁶ Studiespesialisering, idrettsfag, musikk- dans og drama, medier og kommunikasjon, naturbruk, allmenne og økonomisk/administrative fag.

bare små endringer fra 2004 til 2007. Omtrent 90 prosent av disse elevene hadde fulgt normert studieprogresjon frem til oppstart av tredje studieår.

2.2.4 *Antall realkompetansesøkere*

Figur 2.5 viser utviklingen i antall behandlede realkompetansesøkere. Tall for dette finnes ikke i søkerstatistikken for 2001 og 2002, og heller ikke i tallene i SOs statistikkbank for 2012 og 2013, slik at vi bare har kunnet vise utviklingen for perioden 2003-2011. Figuren viser at det ikke har vært noen økning i tallet på behandlede realkompetansesøknader i denne perioden, tvert i mot har det vært en nedgang. Antall realkompetansesøkere utgjør en liten andel av det totale søkertallet, men det kan bety en del for enkelte studier.

Derimot finnes det tall for antall søkere som krysset av for at de ønsket realkompetansebehandling for 2001, da tallet var 6 008, og for 2013, da tallet var 4 266. Også dette tallet har altså sunket. Vi synes derfor å måtte konkludere med at realkompetanseordningen ikke hatt noen betydning for økningen i søkertallet etter at det ble innført i 2001.

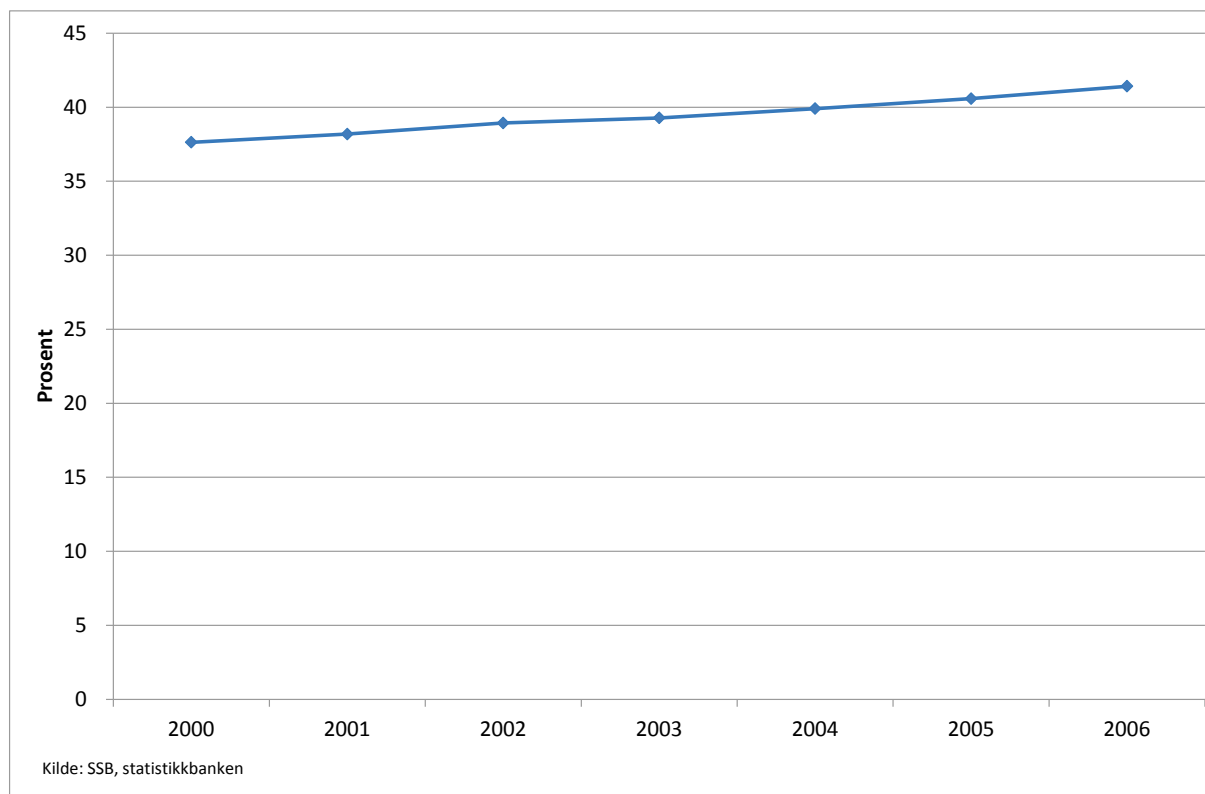

Figur 2.5 Antall behandlede realkompetansesøknader 2003-2012.

2.2.5 *Andel av elever som fullfører videregående skole som har foreldre med høyere utdanning*

Figur 2.6 viser at det har vært en økning i andelen av elever som fullfører videregående skole som har foreldre med høyere utdanning i perioden 2000-2006. Som nevnt i avsnitt 1.2 finner flere studier en sterk sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og tilbøyeligheten til å studere (se for

eksempel Hansen 1999), slik at dette også er noe som kan ha vært en medvirkende årsak til økningen i tilbøyeligheten til å søke høyere utdanning.

Figur 2.6 Prosentandel av elever som fullfører videregående skole som har foreldre med høyere utdanning (mor eller far eller begge to). 2000-2006.

2.2.6 Arbeidsmarked

Som drøftet i avsnitt 1.2 har arbeidsmarkedssituasjonen betydning for søkningen til høyere utdanning både gjennom at det har betydning for muligheten til å finne arbeid som alternativ til studier og dermed investeringskostnaden ved å ta høyere utdanning, det vil si tapt arbeidsinntekt som følge av å studere fremfor å arbeide, og ved at det har betydning for den senere inntekten man kan få når man er ferdig med studiene. I dette avsnittet vil vi kort se om vi finner noen sammenheng mellom nivået på arbeidsledigheten, som da er assosiert med investeringskostnaden ved å ta høyere utdanning, og søkning til høyere utdanning, i den perioden vi har sett på her.

I figur 2.7 har vi sett på arbeidsledighet i aldersgruppen 16-24 år, samt andel søkere av aldersgruppene 19-21 år og 22-29 år, for perioden 2000-2012.⁷ Figuren viser at ungdomsledigheten i begynnelsen av perioden lå på et høyt nivå, og også hadde en økende tendens, andelen lå på 10-12 prosent. I samme periode ser vi en økende tendens til å søke høyere utdanning i begge aldersgrupper, og det virker trolig at et såpass høyt nivå på ungdomsledigheten kan ha vært en viktig medvirkende årsak til dette.

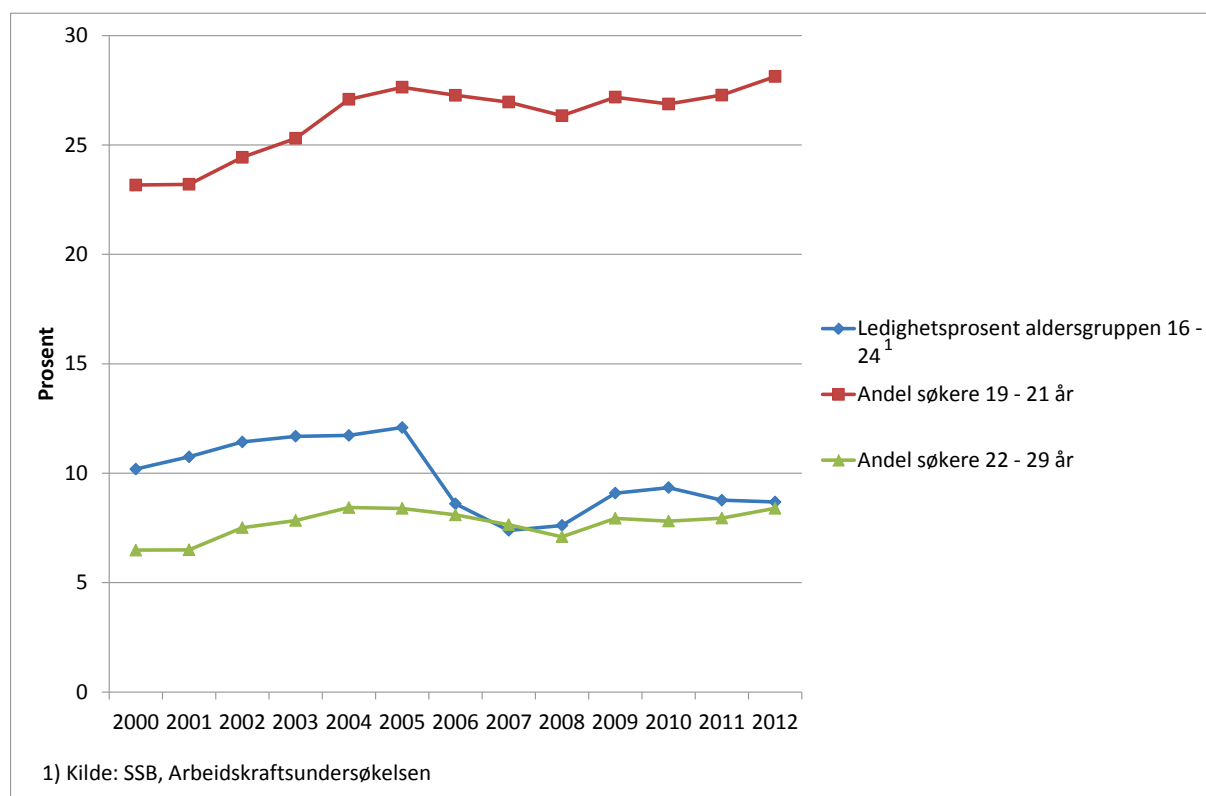
Dette blir styrket av at da ungdomsledigheten falt betydelig i 2006, kom det også en liten nedgang i søkertilbøyeligheten frem mot 2008, i begge aldersgrupper. Søkertilbøyeligheten var allikevel fortsatt

⁷ I 2006 skjedde en omlegging av AKU-undersøkelsen, som ledighetstallene er hentet fra, men i følge SSBs tall har det ikke hatt stor betydning for ledighetsandelen.

betydelig høyere enn i 2000, som tyder på at det også må ha vært endringer i andre bakenforliggende forhold som har betydning for søkning, og som kanskje har vært mer viktig.

Da ungdomsledigheten igjen økte betydelig i 2009 som følge av «finanskrisen», kom det igjen en nokså markert økning i andelen som søkte høyere utdanning i begge aldersgrupper. Som beskrevet i avsnitt 2.1 kan det imidlertid også ha vært andre årsaker til økningen i søkertallene akkurat dette året. I 2010 skjedde det også en liten nedgang i søkertilbøyeligheten i begge aldersgrupper, selv om ungdomsledigheten økte enda litt. Det kan tyde på at økt ledighet for en del bare førte til at tidspunktet for å begynne å studere ble fremskyndet, ikke at det gjorde at man valgte å studere.

Alt i alt synes det i betydelig grad å være en sammenheng mellom ungdomsledighet og søking til høyere utdanning, slik mange tidligere studier også har funnet. Ungdomsledigheten kan likevel ikke forklare økningen i søkertilbøyeligheten gjennom den perioden vi har sett på her, siden den har sunket, og ikke økt. Snarere kan det være slik at søkningen hadde vært enda høyere, om ikke ungdomsledigheten hadde sunket.

Figur 2.7 Prosentandel søkere 19-21 år og 22-29 år og ledighetsprosent aldersgruppen 16-24 år. 2000-2012.

2.3 Sammendrag

Analysen i dette kapitlet har vist at økningen i søkningen til høyere utdanning skyldes både økende ungdomskull og økt tilbøyelighet til å søke høyere utdanning. I den første vekstperioden frem til 2004 var det økt tilbøyelighet til å søke høyere utdanning som forklarte økningen. I denne periode var det også relativt betydelig og økende ungdomsledighet, som synes å kunne være en viktig forklaring bak denne utviklingen.

Da ungdomsledigheten sank videre utover på 2000-tallet, førte det imidlertid ikke til en nedgang i søkertilbøyeligheten. Bedre utdanningsmuligheter, økning i andelen av ungdomskullene som har fått studiekompetanse, og en økning i foreldregenerasjonens utdanningsnivå som har gitt ungdommen høyere utdanningsaspirasjoner kan være medvirkende årsaker til økningen i søkningen, som har motvirket effekten av lavere ledighet.

Men det var ikke bare blant ungdom at søkningen økte; også i eldre årsklasser økte tilbøyeligheten til å søke høyere utdanning, i følge våre analyser. Også det kan tenkes å forklares av arbeidsledigheten, som generelt var høy i denne perioden.

Veksten i søkertallene i den andre vekstperioden fra 2009 skyldes i stor grad økende ungdomskull. Bare for 29-åringene har det vært noen vesentlig økning i tilbøyelighet til å søke høyere utdanning etter 2006. I denne perioden hadde arbeidsmarkedet bedret seg betydelig og det var betydelig lavere ungdomsledighet. Selv om ungdomsledigheten økte noe etter finanskrisen, var den allikevel fortsatt betydelig lavere enn tidlig på 2000-tallet.

3 Fordeling på utdanninger

I dette kapitlet ser vi på hvordan utviklingen i søkningen har fordelt seg på ulike utdanninger og profesjoner. Vi har delt utdanningene inn i ti forskjellige fagområder; humaniora, lærerutdanning, økonomi/administrasjon, medie- bibliotek- og journalistfag, samfunnsfag og psykologi, jus, naturvitenskap/teknologi, helse- og sosialfag, fiskeri, husdyr- og landbruksfag samt «annet» (idrettsfag, pedagogiske fag, reiseliv). I tillegg ser vi på en mer findelt inndeling hvor vi blant annet ser på store og viktige profesjoner som allmennlærerutdanning, førskolelærerutdanning, ingeniørutdanning, vernepleierutdanning, sykepleierutdanning og mange andre.

Tallene gir en grov indikasjon på hvordan søkningen fordeler seg på utdanninger. Tallene omfatter alle som har sendt inn en søknad, og som nevnt i avsnitt 1.2 er en stor del av disse av ulike grunner ikke reelle søkere som blir silt bort i søknadsprosessen frem til opptak. SO-statistikken viser dessuten bare hvor mange som har de ulike utdanningene som sitt primærvalg. Ikke alle får sitt primærønske oppfylt, og vil derfor reelt sett være søkere til andre utdanninger. Dessuten er søkere til Restetorget ikke registrert med førstevalg. Det kan altså være relativt betydelige feilkilder i tallene, brukt som mål på den reelle søkningen til de ulike utdanningene. Dataene kan likevel gi oss gode svar på utviklingen over tid.

3.1 Fordeling på fagområder

På grunn av at utdanningsinndelingen i SO-statistikken ble helt lagt om i 2005, er det problematisk å lage helt sammenlignbare tall for hele perioden 2000-2012. Det skyldes særlig at i den gamle utdanningsgrupperingen var mange av søkerens førstevalg registrert som uspesifisert årsenhet eller høgskolekandidat. I 2004 var 18 prosent av søkerne gruppert på en av disse kategoriene. Tallene må altså reelt sett ha vært for lave for noen eller alle fagområder.

I den nye utdanningsinndelingen ble disse uspesifiserte kategoriene fjernet og det blir bare brukt fagkoder, slik at tallene nå forventningsvis gir et riktigere bilde av hvor mange som faktisk har søkt til de ulike fagområdene. Dette har særlig slått ut for økonomi/administrasjon. Andre fagområder må nødvendigvis også være berørt av dette.

Det ser også ut til å ha foregått en endring i kodepraksisen også i perioden til og med 2004, ved at andelene i gruppene for årsenhet eller høgskolekode ble betydelig redusert; flere fikk altså i stedet fagkode. Det betyr at økningen i de øvrige fagområdene i denne perioden i noen grad kan skyldes endret kodepraksis.

Ytterligere et problem er at det i den nye utdanningsgrupperingen i 2006 var tre nye grupper, som i vår fagområdeinndeling er samlet i gruppen «annet»; idrettsfag, pedagogiske fag og hotell- og reiselivsfag. Hvilke grupper disse tilhørte før 2006 er ikke helt åpenbart.

På grunn av disse forholdene vil vi derfor se på periodene 2000-2004 og 2006-2012 hver for seg, med hovedvekt på den siste perioden.

I kapittel 2, hvor vi belyser årsakene til disse svingningene i utviklingen i søkertallene, finner vi at det også var en nivåforskjell i arbeidsledigheten i disse to periodene; ledigheten lå på et høyere nivå gjennom hele perioden 2000-2004, enn i perioden 2006-2012. Det betyr at denne tilnærmingen også vil være nyttig med hensyn til å belyse en eventuell sammenheng mellom konjunktursituasjonen og fagvalg; en eventuell forskjell i utviklingen i fagfordelingen i de to periodene kan være en effekt av endring i arbeidsmarkedssituasjonen.

3.1.1 2000-2004

Fagområdene er inndelt etter søkerens førstevalg. Tabell 3.1 viser de absolutte tallene vi har laget på basis av SO-statistikken (tabell V.1 i vedlegget viser hvordan tallene er fremkommet på basis av SOs egen statistikk)⁸, mens tabell 3.2 viser den prosentvise fordeling. For perioden 2000-2004 finner vi i tabell 3.1 vekst i søkertallet for alle fagområder med unntak for naturvitenskap/teknologi og økonomi/administrasjon. Hva den store nedgangen for økonomi/administrasjon skyldes er uklart. I perioden 2000-2004 omfattet tallet for dette fagområdet bare siviløkonomutdanning.

Også for lærerutdanning var det relativt moderat utvikling i søkertallet i denne perioden, søkerandelen holdt seg konstant. Tabell 3.3, som viser utviklingen for utvalgte profesjoner, viser at økningen i tallet på søkere til lærerutdanning skjedde for førskolelærerutdanning; tallet på søkere til allmennlærerutdanningen holdt seg på omtrent samme nivå i denne perioden.

Fra tabell 3.2 ser vi at humaniora, samfunnsfag/psykologi og helse- og sosialfag var de tre fagområdene som hadde størst økning i andelen av søkermassen, regnet i prosentpoeng. Som beskrevet over er det imidlertid usikkert i hvilken grad denne økningen er reell. Fra tabell V.1 i vedlegget ser vi at antall søkere i gruppen årsenhet ble nærmere halvert fra 2000 til 2004. En så stor nedgang kan tyde på at det i løpet av denne perioden har skjedd en endring i kodepraksis, ved at søkere har blitt gruppert under fagområder i stedet for i denne uspesifiserte sekkeposten. Dersom dette også har skjedd for fagenheter innenfor humaniora, samfunnsfag/psykologi og helse- og sosialfag, kan det forklare noe av økningen i søkningen til disse fagområdene. Men tabell 3.3 viser stor økning for mange helse- og sosialfagsprofesjoner, for eksempel sykepleierutdanning. Dette problemet er derfor kanskje ikke så stort for fagområdet helse- og sosialfag.

Trass i usikkerhetsmomentene er det i tallmaterialet en dreining i søkningen bort fra næringslivsrettede utdanninger som naturvitenskap/teknologi og økonomi/administrasjon i denne perioden, og mot fagområdene som omfatter offentlig rettede utdanninger, humaniora, samfunnsfag/psykologi og helse- og sosialfag. At det i denne perioden faktisk var en svak utvikling i søkningen til naturvitenskapelige/teknologiske fag, bekreftes av studien til Hægeland, Kirkebøen og Skogstrøm (2007), som fant en reduksjon i antall søkere til realfag/teknologi i perioden 2001-2006.

---

⁸ Siden tallene for førstevalg ikke omfatter søkere til Restetorget, vil totaltallet her være om lag 3 000 lavere enn i figur 2.1. For 2012 kan tallene fra statistikkbanken, som er benyttet her, være marginalt forskjellig fra tallene i den endelige sluttstatistikken.

En mulig årsak til den svake utviklingen i søkningen til naturvitenskapelig/teknologisk utdanning i denne perioden kan være at det på begynnelsen av 2000-tallet var en ganske betydelig nedgangskonjunktur. Som nevnt i avsnitt 1.2 kan det tenkes at nedgangskonjunkturer fører til en dreining i søkningen bort fra næringslivsrettede og konjunkturutsatte utdanninger, som naturvitenskapelige/teknologiske utdanninger.

Tabell 3.1 Antall søkere fordelt på fagområde, førstevalg. 2000-2012.

	2000	2002	2004	N	2006	2008	2010	2012
Humaniora ¹	4528	5491	9345	Y	11316	10733	11236	11082
Lærerutdanning	8831	10329	10343	U	8578	8662	9906	11163
Økonomi/administrasjon ²	3417	3747	1916	T	9191	10874	11979	14451
Medie, bibliotek- og Journalistfag	1742	2016	1779	D.	4242	4336	3914	4187
Samfunnsfag, psykologi	4818	5563	11206	G	12915	12751	13464	13890
Jus ³	2383	2939	4292	R	4467	4198	4868	6031
Naturvitenskap/teknologi	11662	11383	11070	U	12962	14239	15118	18495
Helse- og sosialfag	18407	21847	26444	P	24772	22566	24478	26672
Fiskeri, husdyr- og Landbruksfag	581	730	698	E	443	364	400	468
Høgskolekandidat/årsenhet	22850	23316	16500	R				
Annet				.	5007	5021	5246	6101
Total	79219	87361	93593		93893	93744	100609	112540

1) For perioden 2002-2006 er tallet fratrukket tallet som hadde Kunsthøgskolen i Oslo som primærvalg.

2) Omfatter kun siviløkonomer i perioden 2000-2004. Omfatter ikke BI-studier fra og med 2006.

3) Fratrukket primærsekkere til Politihøgskolen i 2010 og 2012.

Tabell 3.2 Prosentandel søkere etter fagområde. 2000-2012.

	2000	2002	2004	N	2006	2008	2010	2012
Humaniora	5,7	6,3	10,0	Y	12,1	11,4	11,2	9,8
Lærerutdanning	11,1	11,8	11,1		9,1	9,2	9,8	9,9
Økonomi/administrasjon	4,3	4,3	2,0	U	9,8	11,6	11,9	12,8
Medie, bibliotek- og Journalistfag	2,2	2,3	1,9	T	4,5	4,6	3,9	3,7
Samfunnsfag, psykologi	6,1	6,4	12,0	D.	13,8	13,6	13,4	12,3
Jus	3,0	3,4	4,6	G	4,8	4,5	4,8	5,4
Naturvitenskap/teknologi	14,7	13,0	11,8	R	13,8	15,2	15,0	16,4
Helse- og sosialfag	23,2	25,0	28,3	U	26,4	24,1	24,3	23,7
Fiskeri, husdyr- og Landbruksfag	0,7	0,8	0,7	P	0,5	0,4	0,4	0,4
Høgskolekandidat/årsenhet	28,8	26,7	17,6	E				
Annet				R	5,3	5,4	5,2	5,4
Total	100,0	100,0	100,0		100,0	100,0	100,0	100,0

I følge tidligere studier omtalt i avsnitt 1.2 responderer søkerne også på forskjeller i arbeidsmarkedsutviklingen mellom utdanninger, i valget mellom ulike typer utdanning. NIFU's kandidatundersøkelser viser at nedgangskonjunkturer også rammet nettopp naturvitenskapelig/teknologisk utdanning spesielt hardt. Ledighetsprosenten for nyutdannede

kandidater økte betydelig mer enn for andre fagområder, og lønnsnivået hadde også sunket litt relativt til lønnsnivået for høyere grads kandidater totalt (Arnesen 2010). Dette kan også forklare noe av den svake utviklingen i søkningen til naturvitenskapelig/teknologisk utdanning i denne perioden.

Tabell 3.3 Antall søkere for utvalgte profesjonsgrupper. 2000-2012.

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Allmennlærer ¹	3847	4373	3982	3785	3836	5562	63321
Faglærer	644	628	609	604	731	876	821
Førskolelærer	1838	1938	2189	3126	3817	3095	3756
Ingeniør	4253	3878	3522	3571	3997	4022	5069
Sivilarkitekt	627	991	1033	976	1156	1033	955
Sivilingeniør	3831	3617	2835	3338	3672	3930	4619
Barnevern	1541	1863	2316	2079	1761	1955	2217
Ergoterapi	471	582	560	435	337	410	367
Farmasi	196	217	254	177	215	188	193
Fysioterapi	2200	2351	2556	2306	2252	2383	2308
Medisin	2542	2434	2976	2904	2924	3017	3102
Odontologi	408	565	794	884	774	743	808
Radiograf	655	927	999	587	511	414	484
Reseptar	91	149	196	204	205	168	222
Sosionom	2031	2587	2907	2509	1974	2505	2628
Sykepleier	6235	7681	9518	8517	7514	8235	9144
Vernepleier	1057	1135	1539	1669	1463	1791	2363
Veterinær	487	794	1098	948	1047	1148	1012

1) Fra 2006 inkludert 5-årig integrert lærerutdanning. I 2010 ble gruppen allmennlærerutdanning erstattet av gruppen grunnskolelærerutdanning 1-7 og grunnskolelærerutdanning 5-10.

Tabell 3.4 Prosentandel søkere for utvalgte profesjonsgrupper. 2000-2012.

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Allmennlærer ¹	4,9	5,0	4,3	4,0	4,1	5,5	5,6
Faglærer	0,8	0,7	0,7	0,6	0,8	0,9	0,7
Førskolelærer	2,3	2,2	2,3	3,3	4,1	3,1	3,3
Ingeniør	5,4	4,4	3,8	3,8	4,3	4,0	4,5
Sivilarkitekt	0,8	1,1	1,1	1,0	1,2	1,0	0,8
Sivilingeniør	4,8	4,1	3,0	3,6	4,0	3,9	4,1
Barnevern	1,9	2,1	2,5	2,2	1,9	1,9	2,0
Ergoterapi	0,6	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3
Farmasi	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Fysioterapi	2,8	2,7	2,7	2,5	2,4	2,4	2,1
Medisin	3,2	2,8	3,2	3,1	3,1	3,0	2,8
Odontologi	0,5	0,6	0,8	0,9	0,8	0,7	0,7
Radiograf	0,8	1,1	1,1	0,6	0,5	0,4	0,4
Reseptar	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Sosionom	2,6	3,0	3,1	2,7	2,1	2,5	2,3
Sykepleier	7,9	8,8	10,2	9,1	8,1	8,2	8,1
Vernepleier	1,3	1,3	1,6	1,6	1,6	1,8	2,1
Veterinær	0,6	0,9	1,2	1,1	1,1	1,1	0,9

1) Fra 2006 inkludert 5-årig integrert lærerutdanning. I 2010 ble gruppen allmennlærerutdanning erstattet av gruppen grunnskolelærerutdanning 1-7 og grunnskolelærerutdanning 5-10.

Men den svake utviklingen i søkertallene til dette fagområdet kan også være uttrykk for synkende interesse for realfag og teknologiske fag av andre årsaker. Tiltakene i myndighetenes strategi for å styrke realfagenes posisjon i utdanningssystemet blant annet gjennom å styrke rekrutteringen, og som er nedfelt i strategiplanen «Realfag, naturligvis – strategiplan for styrking av realfagene 2002-2007» (Utdannings- og forskningsdepartementet 2005) synes å ha blitt implementert for sent til å ha hatt noen effekt på søkningen i denne perioden.

3.1.2 2006-2012

I perioden 2006-2012 er det to fagområder som skiller seg ut med spesielt stor vekst, både i absolutte tall og i prosent av søkermassen; økonomisk/administrativ utdanning og naturvitenskapelig/teknologisk utdanning, se figur 3.1.⁹ Nærmere 60 prosent av økningen i søkningen skjedde innenfor disse to fagområdene. For økonomi/administrasjon økte tallet på søkere med hele 57 prosent fra 2006 - 2012, og andelen av søkermassen økte fra 9,8 til 12,8 prosent.

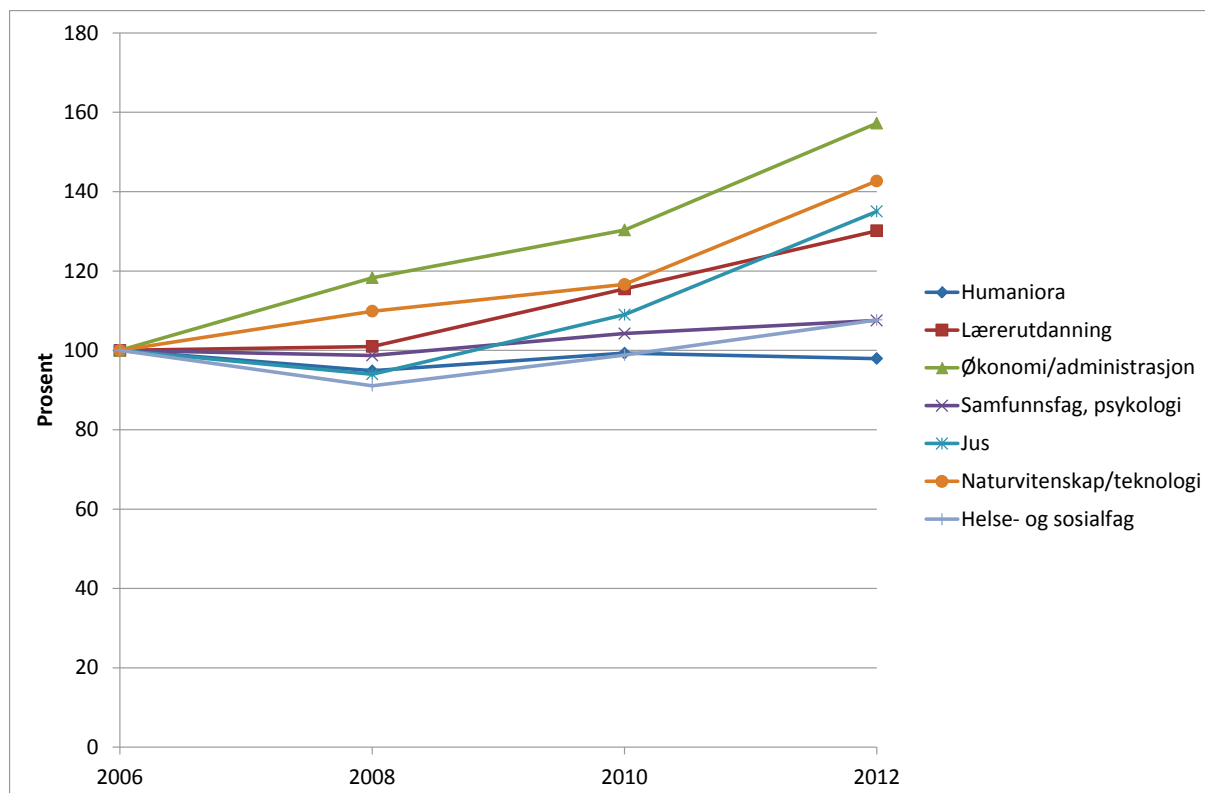
For naturvitenskap/teknologi økte antall søkere med 43 prosent i samme periode, og andelen av den totale søkermassen økte fra 13,8 til 16,4 prosent. Tallene viser god utvikling i søkningen både for matematikk og naturfag, informasjonsteknologi/ informatikk og annen teknologisk utdanning.

På tross av den sterke veksten i søkningen etter 2006 kommer sivilingeniørutdanning og ingeniørutdanning allikevel svakt ut gjennom perioden 2000-2012 som helhet. Både for ingeniørutdanning og sivilingeniørutdanning har tallet på søkere bare økt med rundt 20 prosent,

Når det gjelder naturvitenskapelig/teknologisk utdanning kan tiltakene i strategiplanen nevnt over samt «Et felles løft for realfagene 2006-2009» (Utdannings- og forskningsdepartementet 2006) ha fått større tid til å virke, slik denne satsingen kan være noe av forklaringen til økningen i søkningen til dette fagområdet.

---

⁹ Når det gjelder økonomi/administrasjon er det en svakhet at en så stor og viktig institusjon som BI ikke er med. Det kunne tenkes at lærestedene som er med i SO har tatt markedsandeler fra BI, slik at det totalt sett for økonomi/administrasjon ikke har vært så stor økning. Men det har i denne perioden vært en betydelig økning i tallet på studenter ved BI, økningen har relativt sett vært større enn økningen i det totale studenttall i hele utdanningssystemet, som ikke tyder på at det kan være noen særlig viktig forklaring.

Figur 3.1 Antall søkere etter fagområde, i prosent av antall søkere i 2006, etter fagområde. 2006 – 2012.

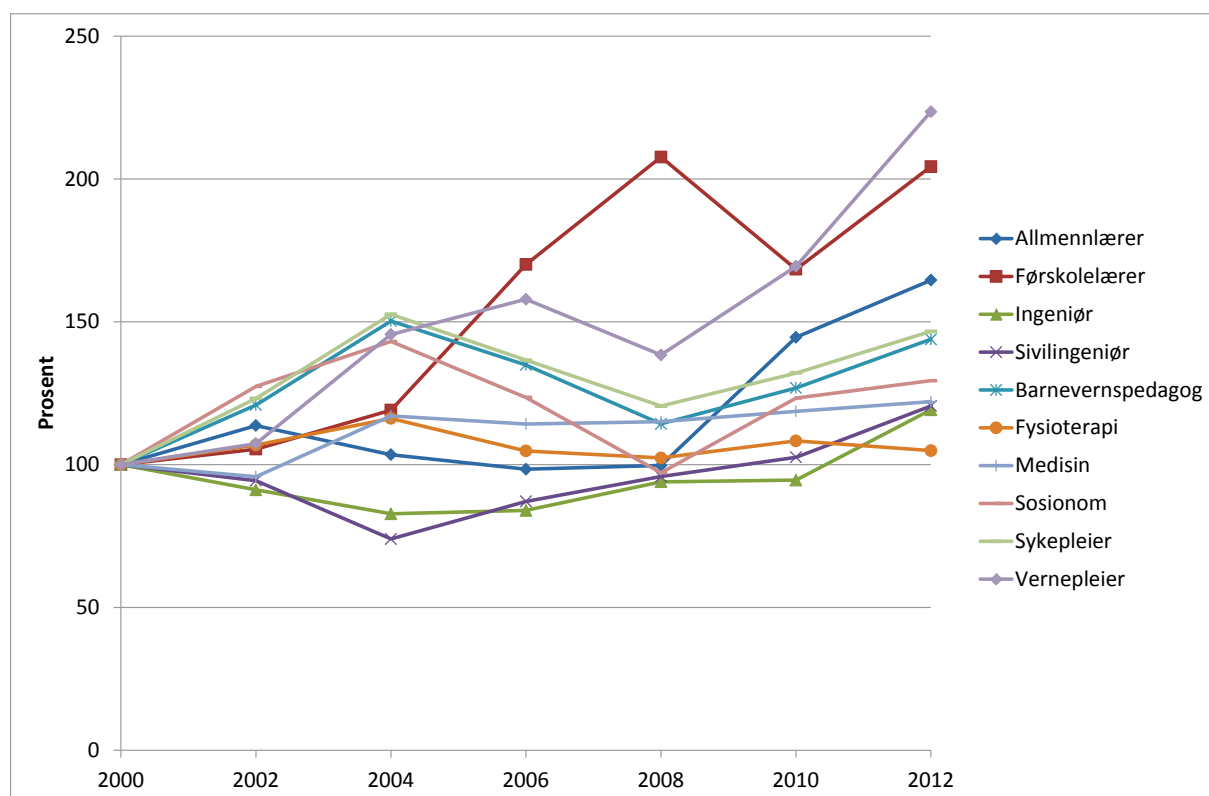
Økte søkertall for naturvitenskap/teknologi kan også tenkes å ha sammenheng med at det skjedde en forbedring i arbeidsmarkedet etter 2005 (se avsnitt 2.2.6). Arbeidsledigheten blant nyutdannede kandidater ble også betydelig redusert i perioden 2003-2007, og særlig for kandidater med naturvitenskapelig/teknologiske fag (Arnesen 2010). Samtidig fikk kandidater med naturvitenskapelig/teknologisk utdanning et lite lønnsloft i forhold til kandidater med høyre grad for øvrig. Siden Arnesen & Strøm (2008) regnet med at effekten på søkningen inntrådte ett år etter at arbeidsmarkedssituasjonen hadde endret seg, kan bedringen i arbeidsmarkedet fra 2003 til 2007 forklare noe av økningen i perioden 2006-2012.

Når det gjelder økonomisk/administrativ utdanning var det imidlertid ikke noen betydelig forbedring i arbeidsmarkedssituasjonen for nyutdannede kandidater i denne perioden. Men siden det også er en næringslivsrettet utdanning, er det mulig at den generelle bedringen i arbeidsmarkedet har hatt en positiv effekt på søkningen også til denne utdanningen.

Lærerutdanning

Å styrke søkningen til lærerutdanningen har lenge vært en prioritert oppgave i utdanningspolitikken, og som man ser fra tabell 3.2 har det etter 2006 også vært en økende tendens i søkningen til lærerutdanning. Mesteparten av økningen skjedde fra 2008 til 2010. På denne tiden ble allmennlærerutdanningen delt i to utdanninger: én innrettet mot barneskolettrinnet, og en rettet mot ungdomsskolettrinnet. I samme periode ble det også innført en rekke stimulerings tiltak for å øke søkningen til lærerutdanningene, inkludert en «GNIST – partnerskap for en helhetlig lærersatsing», en tiltaksplan for å bedre rekrutteringen og utviklingen i lærerutdanningen. Søkningen fra 2008 til 2010 kan henge sammen med økt oppmerksomhet og tiltak fra politiske myndigheter. Fra tabell 3.4 ser vi at

det er allmennlærerutdanningen som har økt sin andel av søkermassen etter 2006. Fra figur 3.2 ser vi at allmennlærerutdanningen er blant de profesjonene som har hatt best utvikling i søkningen gjennom perioden som helhet, på tross av den svake utvikling i søkerantallet tidligere i perioden. Gjennom hele perioden har det allikevel vært størst relativ økning i søkningen for førskolelærerutdanning, se figur 3.2. Tallet på søkere til førskolelærere ble mer enn fordoblet fra 2000 til 2012, se tabell 3.3.

Figur 3.2 Antall søkere i prosent av antall søkere i 2000, for utvalgte profesjoner. 2000-2012.

Jus

Også jus har hatt en relativt god utvikling i søkningen etter 2006, med en liten økning i andelen av den totale søkermasse. Tabell 3.5 belyser utviklingen i søkningen til jus i perioden 2006-2012 nærmere, ved at vi har fordelt søkningen på læresteder.¹⁰ Da ser vi at den store veksten i søkningen i stor grad skyldes at flere læresteder har opprettet nye studietilbud. Særlig har de nye jus-studiene ved universitetene i Agder og Stavanger kapret mange søkere. For Universitetet i Oslo, det viktigste av de mer tradisjonelle lærestedene for jus, har det relativt sett vært liten økning. Det har sammenheng med at man har ansett seg nødt til å begrense opptaket av hensyn til kvaliteten i utdanningen (se for eksempel artikkel i Dagens Næringsliv 2010) En viktig del av forklaringen til veksten synes altså å være større regional spredning i utdanningstilbudet, som gjør at flere kan studere nære hjemstedet.

Humaniora

Etter 2006 har andelen av søkermassen som har søkt humanistiske fag hatt en synkende tendens, og det har også vært en nedgang i absoluttall. Fra tabell V.1 i vedlegget ser vi at det etter 2006 har vært svak utvikling i søkningen til alle de tre hovedgruppene av humanistiske fag, «estetiske fag, kunst

¹⁰ Det er et lite avvik i forhold til tallene i tabell 3.1.

og musikkfag», «historie, religion og idedefag» og «språk og litteraturfag». Dårligst ut kommer «historie, religion, idedefag» med en betydelig nedgang i tallet på søkere, for «språk og litteraturfag» har det vært en liten økning.

Tabell 3.5 Søkere til juridiske fag fordelt på lærested. 2006, 2008 og 2012.

	2006	2008	2012 ¹
<i>Høgskolen i Buskerud</i>	107	93	189
Jus 1-årig Hønefoss	45	32	44
Juss Hønefoss	0	0	66
Jus og ledelse Hønefoss	62	61	79
Høgskolen i Molde	39	30	49
Høgskolen i Sogn og Fjordane	0	0	33
Høgskolen i Lillehammer	86	166	199
Jus, årsstudium	86	60	
Jus		106	199
Universitetet i Oslo	2696	2387	2903
Demokrati og rettigheter i Informasjonssamfunnet	58	54	50
Rettsvitenskap høst	2282	1943	2261
Rettsvitenskap vår	356	390	592
Universitetet i Bergen	1239	1270	1660
Universitetet i Tromsø	293	270	415
Universitetet i Agder	0	0	288
Universitetet i Stavanger	0	0	306
Totalt	4 460	4216	6042

1) Tall fra SO's statistikkbank.

Samfunnsfag og psykologi

For samfunnsfag og psykologi har det vært en nedgang i andelen av søkermassen etter 2006, men ikke like stor som for humanister, og i absolutte tall har det fortsatt vært en liten økning.

Helse- og sosialfag

For helse- og sosialfag har det vært en ganske betydelig nedgang i andelen av søkermassen etter 2006. Som vi ser fra tabell 3.4, finner vi en nedgang i søkerandelen for de aller fleste typer helse- og sosialfaglig utdanning. Den eneste helse- og sosialfagutdanningen som økte sin andel av søkermassen i denne perioden var vernepleierutdanningen, som til gjengjeld er den profesjonsutdanningen som har økt relativt mest av samtlige i perioden 2000-2012.

3.2 Oppsummering

På grunn av at utdanningsgruppering i SO-statistikken ble betydelig endret i 2005, er det generelt vanskelig å si noe sikkert om hvordan fordelingen av søkningen på fagområder (førstevalg) har endret seg gjennom perioden som helhet. I første del av perioden, 2000-2004, da tallene viser betydelig vekst i søkningen til de fleste fagområder, skilte naturvitenskapelig/teknologisk utdanning seg ut med

en nedgang i søkningen, i absolutte tall. Det kan ha skyldtes konjunkturrelle forhold, dette var en periode med relativt høy arbeidsledighet, men det kan også ha vært uttrykk for synkende interesse for slike fag.

Også for allmennlærerutdanning var det svak utvikling i søkningen i denne perioden, søkertallet holdt seg omtrent konstant. For mange helse- og sosialfagutdanninger derimot, for eksempel sykepleierutdanning, var det stor vekst i søkningen.

Etter 2006 finner vi i stor grad at disse trendene har snudd. Naturvitenskapelig/teknologisk utdanning og økonomisk/administrativ utdanning skilte seg nå ut med spesielt sterk vekst i søkningen. Nærmere 60 prosent av økningen i søkningen skjedde innenfor disse to fagområdene. For økonomi/administrasjon økte tallet på søkere med hele 57 prosent fra 2006-2012, og andelen av søkermassen økte fra 9,8 til 12,8 prosent.

For naturvitenskap/teknologi økte antall søkere med 43 prosent i samme periode, og andelen av den totale søkermassen økte fra 13,8 til 16,4 prosent. Tallene viser god utvikling i søkningen både for matematikk og naturfag, informasjonsteknologi/ informatikk og annen teknologisk utdanning.

På tross av den sterke veksten i søkningen etter 2006 kommer sivilingeniørutdanning og ingeniørutdanning allikevel svakt ut gjennom perioden 2000-2012 som helhet. Både for ingeniørutdanning og sivilingeniørutdanning har tallet på søkere bare økt med rundt 20 prosent,

For lærerutdanning viser tallene god utvikling i søkningen etter 2006. For allmennlærerutdanning har det vært en meget kraftig økning i søkningen til allmennlærerutdanningen etter 2008, som gjør at allmennlærerutdanningen er blant de profesjonene som har hatt best utvikling i søkningen gjennom perioden som helhet, på tross av en svak utvikling i søkertallet tidligere i perioden. Også for førskolelærerutdanning har det vært stor vekst i søkningen gjennom perioden som helhet, tallet på søkere ble mer enn fordoblet fra 2000 til 2012.

Humaniora, samfunnsfag/psykologi og helse- og sosialfag har hatt liten vekst i søkningen etter 2006, og synkende søkerandeler. Dårligst har utviklingen vært for humaniora, hvor det også har vært en liten nedgang i søkertallet i absolutte tall. Dreiningen i søkningen bort fra humanistiske fag og helse- og sosialfag ser ut til å gjelde disse fagområdene generelt, med svak utvikling i søkningen for de fleste undergrupper.

4 Hvem søker?

I dette kapitlet vil vi se på hvilke søkergrupper som har drevet frem veksten i søkningen til høyere utdanning i den perioden vi ser på her, 2000-2012. Er det flere unge nyutdannede fra videregående skole som tar sikte på en karriere som krever høyere utdanning, eller er det kanskje økt interesse for å ta høyere utdanning i eldre aldersgrupper, slik Næss & Støren (2006) fant at det i betydelig grad var på 90-tallet, og ikke bare fordi man ønsker å styrke sine muligheter på arbeidsmarkedet, men kanskje også fordi man ser på høyere utdanning som konsum, som et gode i seg selv? Og hvordan er den regionale fordelingen i søkningen, finner vi for eksempel noen forskjell mellom sentrale og mindre sentrale områder i utviklingen i søkningen?

Slike spørsmål er det vi ønsker å belyse i dette kapitlet. I noen grad er dette allerede belyst i en studie av Frølich, Waagene og Aamodt (2010), som så på SO-data for perioden 2001-2009. De fant en økende andel for aldersgruppen 21 år eller yngre, men samtidig var det økt søkning i alle aldersgrupper. De fant også en økning i andelen søkere fra Østlandet. De fant derimot at kjønnsfordelingen i søkningen var helt konstant. Vi vil belyse om disse trendene har fortsatt frem til 2012.

Spesielt ønsker vi også å belyse om utviklingen i søkningen til høyere utdanning har vært forskjellig for menn og kvinner, både totalt sett og med hensyn til fagvalg. Både når det gjelder studietilbøyelighet totalt og ikke minst når det gjelder valg av fag er det store kjønnsforskjeller. For det første ønsker vi å belyse om det er noen tendens til økt likestilling når det gjelder fagvalg. Spesielt vier vi oppmerksomhet mot naturvitenskap/teknologi, hvor kvinneandelen tidligere har vært spesielt lav, og hvor man som en del av realfagssatsingen har lagt spesielt vekt på å få flere kvinner til å søke denne type utdanning.

Videre ønsker vi å belyse kjønnsforskjeller i utviklingen i søkningen, etter bosted og alder. Næss & Støren (2006) fant at det på 90-tallet særlig var for kvinner det var en økning i antall nye studenter 25 år eller eldre. Finner vi en slik tendens i søkertallet også etter år 2000? Det hevdes også ofte at det særlig på «landsbygda» er flere kvinner enn menn som søker seg til høyere utdanning; i hvilken grad er det riktig og er det noen tendens til at dette mønsteret endrer seg?

Vi foretar også en kartlegging av hvem realkompetansesøkerne er, med hensyn til kjønn og alder, og hvordan fordelingen har utviklet seg.

4.1 Kjønn

I tabell 4.1 har vi sett på utviklingen i kvinneandelen, fordelt på fagområder. Som Frølich med flere (2010) finner vi at kvinneandelen totalt sett har holdt seg stabil, på rundt 60 prosent. Tallene for de enkelte fagområdene finner vi i SO-statistikken bare fra og med 2006. Tallene viser at heller ikke når vi ser på de enkelte fagområdene har det skjedd noen store endringer i kjønnsfordelingen. I hovedsak består tradisjonelle kjønnsforskjeller i fagvalg. En viss tendens til utjamning av kjønnsforskjeller er det kanskje allikevel mulig å spore, kvinneandelen har økt for mannsdominerte fagområder som økonomi/administrasjon, naturvitenskap/teknologi og fiskeri, husdyr- og landbruksfag, mens den har sunket for de kvinnedominerte fagområdene humaniora og lærerutdanning. Samtidig har kvinneandelen fortsatt å øke for helse- og sosialfag, det mest kvinnedominerte fagområdet.

Tabell 4.1 Kvinneandel fordelt på fagområde. 2000-2012. Prosent.¹

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Humaniora				65,3 ²	64,8	61,8	62,0
Lærerutdanning				72,4	75,3	69,8	69,2
Økonomi/administrasjon				46,5	50,0	47,1	48,5
Medie, bibliotek- og Journalistfag				52,4	54,9	55,5	60,9
Samfunnsfag, psykologi				65,9	67,9	66,3	65,1
Jus				59,6	62,1	62,3	63,7
Naturvitenskap/teknologi				27,2	28,8	28,2	29,6
Helse- og sosialfag				77,3	80,0	78,9	80,4
Fiskeri, husdyr- og landbruksfag				40,9	48,1	51,3	45,8
Annet				53,0	56,8	52,5	54,7
Total	59,1	59,8	58,8	60,5	61,6	59,8	60,0

1) For total er det et lite tidsseriebrudd i 2006, ved at vi da har beregnet kvinneandelen fra summen av antall primærsøkere, som er litt forskjellig fra kvinneandelen for det totale antall søkere vi finner i SO-statistikken, som vi har brukt de foregående årene.

2) Her har vi ikke tatt bort Kunsthøgskolen i Oslo, da vi ikke har opplysning om antall kvinner ved dette lærestedet dette året.

Selv om kjønnsfordelingen på fagområder har endret seg relativt lite, ser vi fra tabell 4.2 at det har skjedd større endringer i kjønnsfordelingen i søkningen til utdanninger og profesjoner innen de ulike fagområdene. Generelt synes det å være en tendens til at kvinner i økende grad søker seg til høyere grads utdanning, og ikke lavere grads utdanning, slik det gjerne var tidligere. Det gjelder for eksempel helse- og sosialfag, hvor vi ser fortsatt betydelig økning i kvinneandelen for farmasi, medisin, odontologi, og veterinærutdanning. Samtidig har kvinneandelen sunket for alle lavere grads utdanninger innen helse- og sosialfag, med unntak for ergoterapeututdanningen.

Dette mønsteret ser vi også når det gjelder naturvitenskapelig/teknologisk utdanning. Det har vært en økning for alle de tre utdanningene vi har med innen dette fagområdet, ingeniør- sivilarkitekt og sivilingeniørutdanning, men økningen har vært minst for ingeniørutdanning, regnet i prosentpoeng. Særlig stor økning har det vært for sivilarkitektutdanning; også for denne utdanningen er det nå et klart kvinneflertall.

Tabell 4.2 Kvinneandel søkere for utvalgte profesjonsgrupper. 2000-2012. Prosent.

	2006	2008	2010	2012
Allmennlærer	67,7	69,0	68,2	67,6
Faglærer	75,8	64,0	49,7	52,7
Førskolelærer	85,8	87,5	84,3	82,2
Ingeniør	14,6	17,8	16,1	19,5
Sivilarkitekt	50,2	49,5	53,6	59,7
Sivilingeniør	22,5	25,2	25,8	29,0
Barnevern	83,1	83,7	81,3	80,3
Ergoterapi	74,9	78,0	82,0	81,2
Farmasi	67,8	72,6	68,1	77,2
Fysioterapi	63,6	65,6	61,8	62,2
Medisin	61,8	64,3	64,7	66,9
Odontologi	75,0	80,8	79,5	84,0
Radiograf	79,6	71,2	59,9	63,6
Reseptar	88,9	84,4	80,4	73,3
Sosionom	92,3	83,1	82,8	83,7
Sykepleier	89,8	88,3	87,7	85,7
Vernepleier	84,6	76,6	72,0	73,8
Veterinær	90,8	94,3	92,9	96,8

4.2 Alder

Tabell 4.3 viser søkningen fordelt på aldersgrupper i absolutte tall. Tabellen viser at det gjennom perioden som helhet har vært en betydelig økning i antall søkere i alle aldersgrupper (med unntak for den marginale gruppen <18). Størst har økningen vært for 19-åringer. I begynnelsen av perioden var 20 år den vanligste alderen til søkerne, i 2012 var det derimot flest 19-åringer blant søkerne.

Tabell 4.3 Antall søkere fordelt på aldersgruppe. 2000-2012.

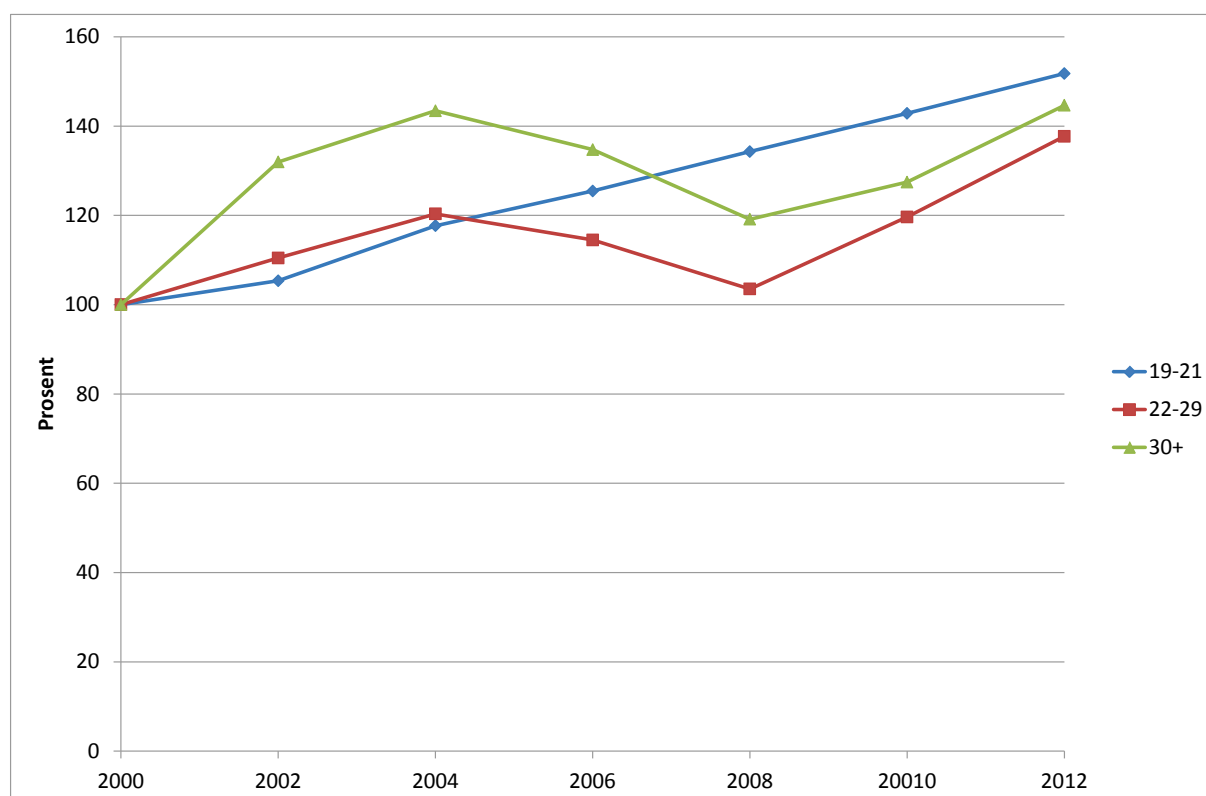
	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
<18	336	333	339	279	284	126	225
19	11876	13098	14831	16714	18481	19069	20405
20	14605	14821	16385	16652	17250	19115	19969
21	10971	11387	12578	12510	12179	14055	14886
22-23	14459	15434	16603	16085	14932	16823	19498
24-25	8553	9502	10461	9967	8782	10350	11275
26-29	8702	10093	11096	10262	9116	10771	11904
30-34	5523	6835	7425	6837	5840	6472	7292
35-39	3433	4647	5065	4681	4063	4197	4355
40-49	3165	4446	4797	4638	4182	4422	4837
50+	569	817	914	941	1034	1082	1118

I tabell 4.4 har vi vist fordeling på aldersgrupper i prosent. Tabellen viser at med unntak for at andelen 19-åringer har økt, så har aldersfordelingen for øvrig vært relativt stabil, det vil si det har vært en liten nedgang for alle aldersgrupper, unntatt for de over 40, som også har økt sin andel av søkermassen litt. De utgjør allikevel fortsatt bare en relativt ubetydelig andel av søkermassen.

Tabell 4.4 Søkere fordelt på aldersgruppe. 2000-2012. Prosent.

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
<18	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,1	0,2
19	14,5	14,4	14,8	16,8	19,3	17,9	17,7
20	17,8	16,3	16,4	16,8	18,0	18,0	17,3
21	13,4	12,5	12,6	12,6	12,7	13,2	12,9
22-23	17,7	16,9	16,6	16,2	15,6	15,8	16,9
24-25	10,4	10,4	10,4	10,0	9,2	9,7	9,8
26-29	10,6	11,1	11,1	10,3	9,5	10,1	10,3
30-34	6,7	7,5	7,4	6,9	6,1	6,1	6,3
35-39	4,2	5,1	5,1	4,7	4,2	3,9	3,8
40-49	3,9	4,9	4,8	4,7	4,4	4,2	4,2
50+	0,7	0,9	0,9	0,9	1,1	1,0	1,0

I figur 4.1 har vi sett på utviklingen i antall søkere relativt til antall søkere i 2000, for tre grove alderskategorier. Aldersgruppen 19-21 representerer de som går mer eller mindre direkte over i høyere utdanning, og som altså har vært mest målrettede med hensyn til å ta høyere utdanning. Aldersgruppen 22-29 representerer de som fortsatt er unge, i starten av sin yrkeskarriere. Aldersgruppen 30+ representerer de som høyere utdanning i stor grad innebærer en ny karriere for.

Figur 4.1 Antall søkere i prosent av antall søkere i 2000, etter aldersgruppe. 2000-2012.

Figuren viser at antall søkere har økt mest for aldersgruppen 19-21 år. For denne gruppen har tallet også økt jevnt gjennom hele perioden. For de to andre alderskategoriene ser vi at det har vært langt større svingninger i tallet. Svingningene er langt større enn det som kan forklares av demografiske endringer, noe som for øvrig bekreftes av tallene i tabell 2.1. Det virker rimelig at de som begynner å

studere senere i livet i større grad er påvirket av ytre omstendigheter, for eksempel arbeidsmarkedsforhold, enn de som har tatt et valg om å begynne å studere allerede i videregående skole.

Tabell 4.5 viser at utviklingen i aldersfordelingen har vært litt forskjellig for menn og kvinner. I 2005 var det ikke stor forskjell i aldersfordelingen mellom menn og kvinner, men det var en tendens til at menn var litt yngre enn kvinner, det vil si var noe overrepresentert opp til 30 års alder. At kvinner er overrepresentert i de eldre aldersgrupper kan skyldes at en del har ventet med studier og karriere til etter at barna har blitt store.

I 2012 var aldersfordelingen omtrent den samme for menn, mens det for kvinner hadde vært en økning i andelen i de yngste aldersgruppene, til og med 23 år. For kvinner er det altså særlig de yngste det har vært en økt tilbøyelighet til å søke høyere utdanning for. I 2012 var kvinner derfor noe overrepresentert både blant de yngste, 19-20 år, og de eldste, 35 år eller eldre. Hovland (2000) fant for øvrig et tilsvarende mønster for søkere til høyere utdanning i 1993. Dette synes altså å svinge over tid, og er ikke nødvendigvis uttrykk for permanente strukturelle endringer. At kvinner er overrepresentert blant 19- og 20 åringer kan ha gjøre med at mange menn må avtjene verneplikten før de påbegynner studiene, skjønt det ikke forklarer hvorfor det ikke var en slik forskjell også tidligere.

Tabell 4.5 Andel søkere fordelt på kjønn og alder. 2012. Prosent.

	2005		2012	
	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann
<18	0,3	0,2	0,2	0,2
19	15,8	16,0	18,4	16,5
20	17,1	16,8	17,9	16,4
21	12,5	13,2	12,5	13,3
22-23	15,8	17,3	16,0	18,0
24-25	9,8	10,9	9,3	10,4
26-29	10,0	11,0	9,8	11,0
30-34	7,1	6,7	6,2	6,4
35-39	5,3	3,9	3,9	3,5
40-49	5,4	3,4	4,7	3,4
50+	0,9	0,7	1,0	0,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0

4.3 Hjemstedsfylke

Frølich med flere (2010) har tidligere funnet en tendens til at en økende andel av kandidatene kom fra Østlandet, for perioden 2003-2009. I tabell 4.6 og 4.7 har vi fordelt søkerne på hjemstedsfylke, i henholdsvis absolutte tall og i prosent. Her finner vi at det særlig er for Oslo, men også Akershus, at søkningen har økt. Øvrige sentrale østlandsfylker har opprettholdt andelen, mens mindre sentrale østlandsfylker som Oppland og Telemark har opplevd en liten nedgang.

Tabell 4.6 Antall søkere fordelt på hjemstedsfylke. 2000, 2006 og 2012.

	2000	2006	2012
Østfold	3950	4551	5772
Akershus	6845	9860	12580
Oslo	8584	13890	17170
Hedmark	2940	3476	4217
Oppland	3047	3515	4058
Buskerud	3648	4596	5141
Vestfold	3480	4192	5077
Telemark	2782	3410	3615
Aust-Agder	1803	2230	2359
Vest-Agder	3073	3619	4009
Rogaland	6766	8553	9030
Hordaland	7926	10405	12031
Sogn og Fjordane	2413	2468	2416
Møre og Romsdal	4787	5457	5514
Sør-Trøndelag	5458	6241	7935
Nord-Trøndelag	2675	2806	3046
Nordland	4351	4723	4799
Troms	2860	3337	3848
Finnmark	1516	1614	1588

Tabell 4.7 Søkere fordelt på hjemstedsfylke. 2000, 2006 og 2012. Prosent.

	2000	2006	2012
Østfold	5,0	4,6	5,1
Akershus	8,7	10,0	11,0
Oslo	10,9	14,0	15,0
Hedmark	3,7	3,5	3,7
Oppland	3,9	3,6	3,6
Buskerud	4,6	4,6	4,5
Vestfold	4,4	4,2	4,4
Telemark	3,5	3,4	3,2
Aust-Agder	2,3	2,3	2,1
Vest-Agder	3,9	3,7	3,5
Rogaland	8,6	8,6	7,9
Hordaland	10,0	10,5	10,5
Sogn og Fjordane	3,1	2,5	2,1
Møre og Romsdal	6,1	5,5	4,8
Sør-Trøndelag	6,9	6,3	6,9
Nord-Trøndelag	3,4	2,8	2,7
Nordland	5,5	4,8	4,2
Troms	3,6	3,4	3,4
Finnmark	1,9	1,6	1,4

Nedgangen for øvrige fylker ser ut til å øke jo lenger vi beveger oss vekk fra det sentrale østlandsområdet, med unntak for fylkene Hordaland som har hatt en liten økning i søkerantall, og Sør-Trøndelag som har hatt konstant søkerandel gjennom perioden som helhet. At Hordaland og Sør-

Trøndelag ikke passer inn i mønsteret kan skyldes at det er fylker med store universiteter. For sørlandsfylkene finner vi bare en liten nedgang, og for vestlands- og nordlandsfylkene (med unntak for Hordaland og Sør-Trøndelag) noe større nedgang.

I tabell 4.8 har vi sett på utviklingen i kvinneandelen fordelt på fylker. Tallene viser at det er ikke veldig stor variasjon mellom fylkene; den ligger rundt 60 prosent i alle fylker, både sentrale og lite sentrale fylker. Dette gjaldt både i 2006 og 2012. Ut i fra disse tallene synes det ikke å kunne være noen stor forskjell i kjønnsfordelingen i søkningen til høyere utdanning mellom sentrale og lite sentrale områder.

Tabell 4.8 Kvinneandel av søkere fordelt på hjemstedsfylke. 2006 og 2012. Prosent.

	2006	2012
Østfold	59,4	60,2
Akershus	60,2	58,0
Oslo	59,5	56,9
Hedmark	62,1	60,0
Oppland	62,5	61,9
Buskerud	60,8	61,2
Vestfold	61,5	58,2
Telemark	61,5	60,5
Aust-Agder	60,9	60,4
Vest-Agder	58,3	58,5
Rogaland	60,3	58,9
Hordaland	61,3	59,9
Sogn og Fjordane	59,2	61,6
Møre og Romsdal	60,0	61,7
Sør-Trøndelag	59,6	58,8
Nord-Trøndelag	59,6	61,3
Nordland	60,4	58,6
Troms	61,5	58,5
Finmark	62,1	62,9

4.4 Realkompetansesøkere

I tabell 4.9 har vi sett på utviklingen i antall realkompetansesøkere, det vil si søknader som ble behandlet av SO, fordelt på kjønn og alder. Tallene viser at det er omtrent dobbelt så mange kvinner som er realkompetansesøkere, som menn. Både for menn og kvinner ble antall realkompetansesøkere redusert med om lag en fjerdedel fra 2005 til 2010.

Aldersfordelingen var også relativt lik for menn og kvinner, men også for disse søkerne var det en overrepresentasjon av kvinner blant de som var 35 år eller eldre. Reduksjonen i tallet på realkompetansesøkere var særlig stor i alderen 30 – 39 år.

Tabell 4.9 Antall realkompetansesøkere. 2005 og 2010.

	2005			2010		
	Kvinner	Menn	Totalt	Kvinner	Menn	Totalt
25 – 29	552	320	872	483	310	793
30 – 34	449	254	703	332	175	507
35 – 39	461	192	653	323	142	465
40 – 44	359	137	496	302	126	428
45 – 49	245	87	332	142	67	209
50 +	74	48	122	64	45	109
Totalt	2 140	1 038	3 178	1646	865	2 511

4.5 Oppsummering

Resultatene i dette kapitlet har vist at økningen i søkningen til høyere utdanning stort sett har fordelt seg likt utover hele befolkningen, med hensyn til kjønn, alder og bosted. Aldersgruppen 19-åringene skilte seg allikevel ut med spesielt sterk økning.

Kjønnsfordelingen var totalt sett helt uendret. Når det gjelder om vi finner en tendens til mindre kjønnsforskjeller i fagvalg, er resultatene litt sprikende. Det har vært en tendens til økt kvinneandel blant søkerne til naturvitenskapelige/teknologiske fag, og også økonomisk/administrative fag. Kvinneandelen blant søkerne til naturvitenskap/teknologi økte fra 27,2 prosent i 2006 til 29,6 prosent i 2012, og for økonomi/administrasjon økte kvinneandelen fra 46,5 til 48,5 prosent.

Det henger imidlertid sammen med en relativ nedgang i kvinners søkning til humaniora og lærerutdanning; for helse- og sosialfag, det mest kvinnedominerte fagområdet, har kvinneandelen økt ytterligere. Det har sammenheng med sterk økning i høyere grads helse- og sosialfagutdanninger.

De nordligste fylkene peker seg ut med relativt lav søkning, og særlig Finnmark hvor søkningen har holdt seg på omtrent samme nivå. I motsatt ende av skalaen finner vi Oslo; her har antall søkere blitt mer enn fordoblet.

5 Avsluttende drøfting

Analysene av søkertall viser at det har vært en stor økning i søkningen til høyere utdanning etter år 2000; i 2013 hadde det totale tallet på søkere økt med rundt 50 prosent (medregnet anslag for restetorgsøkere). Resultatene viser også at den økte søkningen er uttrykk for en reell økning i utdanningsetterspørselen; andelen av søkerne som fikk studieplass og møtte opp til studiestart eller var kvalifiserte men ikke fikk tilbud om studieplass holdt seg omtrent uendret. Det er alltid en stor andel søkere som ikke er kvalifiserte eller av ulike årsaker allikevel ikke ønsker en studieplass, men økningen i søkningen skyldes altså ikke at denne gruppen søkere har økt spesielt sterkt. Når vi også tar hensyn til at tallet på utenlandsstudenter, som ikke omfattes av søkertallene, i tillegg ble omtrent tredoblet fra 2000 til 2013, vitner dette om en meget sterk økning i utdanningsetterspørselen i befolkningen.

På grunn av at utdanningsgrupperingen i SO-statistikken ble lagt helt om i 2005, er det vanskelig å trekke noen klare konklusjoner om strukturelle endringer i søker mønsteret med hensyn til fordeling på fagområder gjennom perioden som helhet. I perioden til og med 2004 skilte naturvitenskapelig/teknologisk utdanning seg ut med en nedgang i søkertallet, mens det var stor økning for de fleste andre fagområder. Også for lærerutdanning var det relativt svak utviklingen i søkertallet i denne perioden, tallet holdt seg omtrent konstant.

Etter 2006 har den negative trenden i søkningen til naturvitenskapelig/teknologisk utdanning blitt snudd; dette fagområdet har sammen med økonomi/administrasjon fag vært de to fagområdene som har hatt best utvikling i søkningen. Også for lærerutdanningen har det vært en relativt god utvikling i søkertallet etter 2006.

På tross av den store økningen er det allikevel ikke sikkert at tallene innebærer at det har skjedd noen stor strukturell permanent endring i nivået på søkningen til høyere utdanning. Den store økningen må ses på bakgrunn av at det gjennom andre halvdel av 1990-tallet var en betydelig nedgang i tallet på søkere, og at tallet på søkere i 2000 var det laveste noen gang registrert i SO (som startet som et prosjekt i 1991). Det var først i 2011 at den tidligere «rekorden» fra 1994 på 109 000 søkere ble slått.

Den høye søkningen i 1994 var et resultat av et sammenfall av sterkt økende arbeidsledighet og store ungdomskull (Skjersli 2000). Situasjonen i dag har noen likhetstrekk med situasjonen i 1994. Også nå er det store ungdomskull. I følge våre beregninger kan om lag 40 prosent av økningen i søkningen tilskrives større ungdomskull og befolkningsøkning for øvrig, resten skyldes tilbøyelighet til å søke høyere utdanning i befolkningen. Og selv om arbeidsledigheten i Norge har sunket i den perioden vi har sett på og fortsatt er relativt lav, kan det tenkes at den vanskelige økonomiske situasjonen i Europa påvirker ungdoms forventninger til det fremtidige arbeidsmarkedet også i Norge.

Men det kan selvfølgelig også tenkes at tallene er uttrykk for en utvikling mot at høyere utdanning oppfattes som mer viktig for de langsiktige karrieremulighetene enn tidligere, av mer strukturell karakter. Utviklingen kan også gjenspeile at det har skjedd mange betydelige strukturelle endringer i utdanningssystemet, som har fremmet søkning til høyere utdanning. Sentralt er selvfølgelig Kvalitetsreformen i høyere utdanning, som førte til mange nye studietilbud med en klarere profil, og som dessuten var kortere. Fortsatt vekst i utdanningssystemets økonomiske rammevilkår og flere studieplasser er selvfølgelig også sentralt.

Det har også skjedd flere endringer i opptakskravene, hvorav Realkompetansereformen kanskje er viktigst, som gjør at enda flere får mulighet til å bli tatt opp i høyere utdanning. Dessuten har andelen elever i videregående skole som får studiekompetanse økt, samtidig som elevenes utdanningsaspirasjoner kan ha økt som følge av et økende utdanningsnivå i foreldregenerasjonen.

Når det gjelder endringer i fordelingen i søkningen på fagområder og utdanninger kan det ha flere årsaker. En mulig årsak er svingninger i konjunktursituasjonen. Det kan tenkes at søkere under nedgangskonjunkturer søker seg bort fra næringslivsrettede utdanninger som naturvitenskapelige/teknologiske fag, og heller velger utdanninger rettet mot offentlig sektor. Forskning ved NIFU har også funnet at søkernes fagvalg responderer på forskjeller i utviklingen i arbeidsmarkedssituasjonen mellom ulike utdanningsgrupper (Arnesen & Strøm 2008).

Men endringer i søkermønsteret kan også være uttrykk for endringer i ungdommens faglige interesser, eller det kan også være utdanningspolitisk styrt gjennom faglige prioriteringer i utbyggingen av studiekapasiteten eller tiltak for å styrke rekrutteringen til bestemte fagområder, slik vi har sett for realfag og lærerutdanning.

At en synkende tendens i søkerandelen for naturvitenskap/teknologi ble snudd en økende søkerandel samtidig med at vi fikk en betydelig reduksjon i ungdomsledigheten, som dessuten førte til at arbeidsmarkedssituasjonen også bedret seg spesielt mye for kandidater med naturvitenskapelige/teknologiske fag, tyder på at arbeidsmarkedssituasjonen har hatt betydning for denne utviklingen.

Men bedringen i søkningen etter 2006 kan også være et resultat av tiltakene for å styrke realfagenes posisjon i skolen, som i neste omgang kan ha ført til økt søkning til realfag og teknologiske fag i høyere utdanning. Et av målene i realfagssatsingen har vært å utjevne kjønnsforskjeller og fremme likestilling i realfagene, og det er særlig blant kvinner at søkningen har økt, noe som kanskje kan tyde på at tiltakene har hatt effekt.

Dessuten finner vi for lærerutdanning det motsatte mønster av hva vi skulle forvente dersom det er slik at søkningen dreies mot utdanninger rettet mot «sikre» jobber i offentlig sektor når arbeidsmarkedet er dårlig. For lærerutdanningen var det relativt svak utvikling i søkningen i perioden 2000-2004, mens det har vært stor økning etter 2006. Allmennlærerutdanningen ble lagt om fra en utdanning, til to løp innrettet mot henholdsvis 1. – 7. trinn og 5. – 10. trinn. Det ble også iverksatt en rekke tiltak for blant annet å bedre rekrutteringen. Det kan tenkes at det er effekten av de politiske tiltakene vi ser i søkertallene.

Blant de temaene det ville være naturlig å se på i den videre forskning innen dette feltet, er om den økte rekrutteringen til realfag og lærerutdanning er resultat av de tiltakene som er iverksatt, eller har andre årsaker, for eksempel om det er uttrykk for endringer i ungdoms faglige interesser, eller arbeidsmarkedssituasjonen. Slike spørsmål kan besvares gjennom undersøkelser blant studenter, og hva de legger til grunn når de søker høyere utdanning. I hvilken grad er de opptatt av faglige interesser og studiemiljø, versus forhold som lønn og arbeidsmarkedsmuligheter? I hvilken grad er de påvirket av familie og venner når de søker utdanning? I hvilken grad er de opptatt av kvalitet? Dette er blant de spørsmål som best kan besvares ved å spørre studentene selv.

Rekrutteringsproblematikk kan også handle om at rekrutteringen er for dårlig i noen befolkningsgrupper. SO har også individdata med langt mer detaljerte opplysninger om søkerne som gjør det mulig å belyse fordelingen av søkningen på befolkningsgrupper i langt større grad enn det som er gjort i dette notatet. Disse dataene kan dessuten kobles til individdata fra andre registre.

En naturlig videreutvikling ville være å bruke disse dataene til å også se på hvor mange som har de ulike fagene som annetvalg, og konkurranseflater mellom ulike typer utdanning, og få frem et mer reelt bilde av søkningen til ulike utdanninger. Det kan for eksempel si noe om hvordan økt opptak til et studium vil påvirke søkningen til andre fag. Forholdet mellom den grunnskoleorienterte lærerutdanningen og førskoleutdanningen er et slikt eksempel.

Ytterligere et tema som fortjener oppmerksomhet er opptaket, hvem får plass osv. Selv om det er et prinsipp i utdanningspolitikken at utdanningssystemet skal dimensjoneres slik at alle som ønsker det skal få studieplass, er dette ikke tilfelle når vi ser på de enkelte utdanningene. Søkertallet sier derfor noe om interessen for utdanningen, men ikke hvor mange som får tilbud. Noen fag har mange søkere per plass, andre ikke.

Andre tema som det kunne være interessant å se på i oppfølgingen av dette kunne være å se om søkertall har betydning for gjennomføring og frafall.

Referanser

- Amdam, R. P. (1992): *Utdanningskonjunkturer*. Forskningsrapport 1992/24. Oslo, BI.
- Arnesen, C. Å. & B. Strøm (2008): Arbeidsmarkedets betydning for søkningen til ulike typer høyere utdanning. *Søkelys på arbeidsmarkedet 3/2008*. Oslo, ISF.
- Arnesen, C. Å. (2010): *Kandidatundersøkelsen 2009 Hovedresultater*. Rapport 18/2010. Oslo, NIFU.
- Aamodt, P. O. (1995): Floods, bottlenecks and backwaters: an analysis of expansion in higher education in Norway. In *Higher Education 30*, side 63 – 80.
- Barth E., Røed M., Schøne P. & H. Torp (2004): *Arbeidsmarkedet for akademikere*. Rapport 2004:9. Oslo, ISF.
- Becker, G. (1964): *Human Capital A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. New York, National Bureau of Economic Research.
- Caspersen, Joakim, E. Hovdhaugen & H. Karlsen (2012): *Ulikhet i høyere utdanning En litteraturgjennomgang for perioden 2000-2012*. Rapport 32/2012. Oslo,
- Dagens Næringsliv (12.8.2010): På innsiden: Pest eller kolera. Oslo, Dagens Næringsliv.
- Frølich, N., E. Waagene & P. O. Aamodt (2010): *Gamle spillere – nye regler. Samspillet mellom etterspørsel og tilbud av høyere utdanning Søkning til høyere utdanning og lærestedenes utdanningsprofil etter Kvalitetsreformen*. Rapport 43/2010. Oslo, NIFU.
- Frøseth, M., E. Hovdhaugen, H. Høst & N. Vibe (2010): *En, to...tre? Den vanskelige overgangen Evaluerer av Kunnskapsløftet. Fra andre til tredje år i videregående opplæring*. Rapport 21/2010. Oslo, NIFU.
- Hovland, G. (2000): *Hvem ble student under utdanningsekspløsjonen? Betydningen av kjønn, sosial bakgrunn, alder, bosted og karakter for valg av og opptak i høyere utdanning*. Skriftserie nr. 2/2000. Oslo, NIFU.
- Hægeland, T., L. J. Kirkebøen & J. Skogstrøm (2007): *Realfagskompetanse fra videregående opplæring og søkning til høyere utdanning*. Rapporter 2007/30. Oslo, Statistisk sentralbyrå.
- Næss, T. & L. A. Støren (2006): *Hvem er de nye studentene? Bakgrunn og studievalg*. Arbeidsnotat 3/2006. Oslo, NIFU STEP.
- Schreiner, C., E. K. Henriksen, J. Sjaastad, F. Jensen og M. Løken (2010): *Vilje-con-valg: Valg og bortvalg av realfag i høyere utdanning*. KIMEN (2), Naturfagssenteret: Oslo.
- Skjersli, S. (2000): *Søkere til høyere utdanning Endring i søkning, tilbud og opptak 1995 – 1999*. Oslo, NIFU skriftserie nr. 8/2000.
- St.meld. nr. 44 (2008-200): Utdanningslinja. Oslo, Det Kongelige Kunnskapsdepartementet.
- Thurow, L. C. (1975): *Generating Inequality Mechanisms of Distribution in the U. S. Economy*. New York, Basic Books, Inc., Publisher.
- Try, S. (2000): *Veksten i høyere utdanning: Et vellykket arbeidsmarkedspolitisk tiltak?* Rapport 2/2000. Oslo, NIFU.
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2005): *Strategiplan Realfag, naturligvis – strategi for styrking av realfagene 2002-2007*. Oslo, Utdannings- og forskningsdepartementet.
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2006): *Strategiplan Et felles løft for realfagene Strategi for styrking av realfagene 2006-2009*. Oslo, Utdannings- og forskningsdepartementet.
- Vibe, N., S. K. Brandt & E. Hovdhaugen (2011): *Underveis i videregående opplæring Evaluerer av Kunnskapsløftet. Underveissrapport fra prosjektet «Struktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse*. Rapport 19/2011. Oslo, NIFU.

Vedlegg

Tabell V. 1 Antall søkere fordelt på fagområde, etter førstevalg. 2000-2012.

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
<i>Humaniora</i>	4 528	5 491	9345	11316	10733	11236	11082
Estetiske fag, kunst og musikkfag ¹				2922	3070	3215	2896
Historie, religion, ldefag				3616	3108	3405	3154
Språk og litteraturfag				4778	4555	4616	5032
Teologi	143	133	215				
Historisk-filosofiske Fag	4385	5156	8523				
Kunstfag ²		202	513				
Musikk			94				
<i>Lærerutdanning</i>	8831	10329	10343	8578	8662	9906	11163
5-årig integrert				71	807	1127	1627
Allmennlærer	3847	4373	3982	3714	3029		
Annet				1063	278	373	265
Grunnskolelærer 1 – 7						2262	2451
Grunnskolelærer 5 – 10						2173	2243
Faglærer	644	628	609	604	731	876	821
Førskolelærer	1838	1938	2189	3126	3817	3095	3756
Årsenhet-lærer	2502	3390	3563				
<i>Økonomi/adm.</i> ³⁾	3417	3747	1916	9191	10874	11979	14451
Siviløkonom	3417	3747	1916				
<i>Mediefag, bibliotekfag og journalistfag</i>	1742	2016	1779	4242	4336	3914	4187
Bibliotekfag	234	272	235				
Journalistfag	1508	1744	1544				
<i>Samfunnsfag, psykologi Jus</i> ⁴	4818	5563	11206	12915	12751	13464	13890
<i>Naturvitenskap/-teknologi</i>	11662	11383	11070	12962	14239	15118	18495
Matematikk og naturfag				2330	2377	2827	3361
Realfag	2752	2734	3500				
Informasjonsteknologi og informatikk				1851	1955	2161	2654
Ingeniør	4253	3878	3522	3571	3997	4022	5069
Maritim utdanning	199	163	180	190	351	373	610
Sivilarkitekt	627	991	1033	976	1156	1033	955
Sivilingeniør ⁵	3831	3617	2835	3338	3672	3930	4619
Annet				706	731	772	1227
<i>Helse- og sosialfag</i>	18407	21847	26444	24772	22566	24478	26672
Audiograf	52	65	91	65	43	53	34
Barnevern	1541	1863	2316	2079	1761	1955	2217
Bioingeniør	382	420	445	449	411	441	455
Ergoterapi	471	582	560	435	337	410	367

Ernæring	59	77	145	334	533	599	590
Farmasi	196	217	254	177	215	188	193
Fysioterapi	2200	2351	2556	2306	2252	2383	2308
Medisin	2542	2434	2976	2904	2924	3017	3102
Odontologi	408	565	794	884	774	743	808
Ortopedi			50		39		
Radiograf	655	927	999	587	511	414	484
Reseptar	91	149	196	204	205	168	222
Sosionom	2031	2587	2907	2509	1974	2505	2628
Sykepleier	6235	7681	9518	8517	7514	8235	9144
Vernepleier	1057	1135	1539	1669	1463	1791	2363
Veterinær	487	794	1098	948	1047	1148	1012
Annet				674	563	428	434
<i>Fiskeri-, husdyr og landbruksfag</i>	<i>581</i>	<i>730</i>	<i>698</i>	<i>443</i>	<i>364</i>	<i>400</i>	<i>468</i>
Fiskeri-, husdyr og landbruksfag				443	364	400	468
Landbruk	473	627	583				
Fiskeri	108	103	115				
<i>Høgskolekandidat/- Årsenhet</i>	<i>22850</i>	<i>23316</i>	<i>16 500</i>				
To-årig høgskolekandidat	8424	3982	783				
Tre-årig høgskolekandidat	5223	9038	10507				
Årsenhet	9203	3390	5210				
<i>Annet</i>				<i>5007</i>	<i>5021</i>	<i>5246</i>	<i>6101</i>
Idrettsfag				3042	3036	3273	3760
Pedagogiske fag				1222	1227	1334	1588
Hotell- og reiselivsfag				743	758	639	753
<i>Totalt</i>	<i>79219</i>	<i>87361</i>	<i>93593</i>	<i>93893</i>	<i>93744</i>	<i>100 609</i>	<i>112540</i>

- 1) Tallet for 2006 er fratrukket tallet som hadde Kunsthøgskolen i Oslo som sitt førstevalg
- 2) Tallene for 2002 og 2004 er fratrukket tallet som hadde Kunsthøgskolen i Oslo som primærvalg
- 3) Kun siviløkonomer til og med 2004. Ikke inkludert BI-studier fra og med 2006
- 4) Fratrukket primær søker til Politihøgskolen i 2010 og 2012
- 5) Kun universitetssektoren i perioden 2000 – 2004 (sivilingeniører)

Tabell V. 2 Kvinner. Antall førstevalgs-søkere fordelt på fagområde. 2006-2012.

	2006	2008	2010	2012
<i>Humaniora</i>	7 666	6 956	6 941	6 895
Estetiske fag, kunst og musikkfag	2391	2118	2145	1920
Historie, religion, idéfag	1860	1538	1593	1483
Språk og litteraturfag	3415	3300	3203	3492
Teologi				
Historisk-filosofiske fag				
Kunstoffag				
Musikk				
<i>Lærerutdanning</i>	6209	6520	6914	7790
5-årig integrert	46	482	687	792
Allmennlærer	2515	2165		
Annet	508	67	74	134
Grunnskolelærer 1 – 7			1809	2034
Grunnskolelærer 5 – 10			1299	1293
Faglærer	458	468	435	435
Førskolelærer	2682	3338	2610	3102
Årsenhet-lærer				
<i>Økonomi/administrasjon¹</i>	4272	5433	5642	7021
<i>Mediefag, bibliotekfag og journalistfag</i>	2224	2380	2173	2528
Bibliotekfag				
Journalistfag				
<i>Samfunnsfag, psykologi</i>	8510	8659	8927	9291
<i>Jus²</i>	2662	2606	3034	3840
<i>Naturvitenskap/-teknologi</i>	3524	4098	4258	5497
Matematikk og naturfag	1139	1214	1432	1738
Informasjonsteknologi og informatikk	355	384	375	441
Ingeniør	515	712	647	995
Maritim utdanning	25	59	54	89
Sivilarkitekt	490	572	554	570
Sivilingeniør	751	926	1013	1341
Annet	249	231	183	323
<i>Helse- og sosialfag</i>	19151	18056	19317	21232
Audiograf	44	30	31	24
Barnevern	1728	1474	1589	1783
Bioingeniør	355	323	351	368
Ergoterapi	326	263	336	298
Ernæring	270	449	520	545
Farmasi	120	156	128	149
Fysioterapi	1466	1478	1472	1436
Medisin	1794	1880	1952	2078
Odontologi	663	626	591	679
Ortopedi		25		
Radiograf	387	364	248 ³	308
Reseptar	160	173	135 ³	165
Sosionom	2002	1640	2074 ³	2461
Sykepleier	7232	6638	7220 ³	7862
Vernepleier	1213	1121	1289 ³	1746
Veterinær	854	987	1066 ³	980
Annet	519	429	315 ³	350

<i>Fiskeri-, husdyr og landbruksfag</i>	<i>181</i>	<i>175</i>	<i>205</i>	<i>216</i>
Fiskeri-, husdyr og landbruksfag	181	175	205	216
Landbruk				
Fiskeri				
<i>Annet</i>	<i>2 654</i>	<i>2 851</i>	<i>2 753</i>	<i>3 356</i>
Idrettsfag	1208	1336	1290	1610
Pedagogiske fag	910	968	1009	1217
Reiseliv	536	547	454	529
To-årig høyskolekandidat				
Tre-årig høyskolekandidat				
Årsenhet				
<i>Totalt</i>	<i>57053</i>	<i>57734</i>	<i>60164</i>	<i>67666</i>

1) Ikke inkludert BI-studier

2) Fratrasket primærsøkere til Politihøgskolen i 2010 og 2012

3) Her mener vi det må ha skjedd en radforskyvning i tabell for utdanningstype fordelt på kjønn, helsefag, i SO's sluttstatistikk for 2010 og vi har rettet tallet til slik vi tror det skal være

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Prosentandel søkere av aldersgruppe. 2000 – 2013. ¹	18
Tabell 3.1	Antall søkere fordelt på fagområde, førstevalg. 2000 – 2012.	26
Tabell 3.2	Prosentandel søkere etter fagområde. 2000 – 2012.	26
Tabell 3.3	Antall søkere for utvalgte profesjonsgrupper. 2000 – 2012.	27
Tabell 3.4	Prosentandel søkere for utvalgte profesjonsgrupper. 2000 – 2012.	27
Tabell 3.5	Søkere til juridiske fag fordelt på lærested. 2006, 2008 og 2012.	31
Tabell 4.1	Kvinneandel fordelt på fagområde. 2000 – 2012. Prosent. ¹	34
Tabell 4.2	Kvinneandel søkere for utvalgte profesjonsgrupper. 2000 – 2012. Prosent.	35
Tabell 4.3	Antall søkere fordelt på aldersgruppe. 2000 – 2012.	35
Tabell 4.4	Søkere fordelt på aldersgruppe. 2000 – 2012. Prosent.	36
Tabell 4.5	Andel søkere fordelt på kjønn og alder. 2012. Prosent.	37
Tabell 4.6	Antall søkere fordelt på hjemstedsfylke. 2000, 2006 og 2012.	38
Tabell 4.7	Søkere fordelt på hjemstedsfylke. 2000, 2006 og 2012. Prosent.	38
Tabell 4.8	Kvinneandel av søkere fordelt på hjemstedsfylke. 2006 og 2012. Prosent.	39
Tabell 4.9	Antall realkompetansesøkere. 2005 og 2010.	40
Tabell V. 1	Antall søkere fordelt på fagområde, etter førstevalg. 2000 – 2012.	45
Tabell V. 2	Kvinner. Antall førstevalgs-søkere fordelt på fagområde.	47

Figuroversikt

Figur 2.1	Totalt antall søkere høyere utdanning, antall personer møtt og antall kvalifiserte søkere uten tilbud. 2000 – 2013.....	15
Figur 2.2	Antall personer 19 år (31. desember). 2000 – 2012.....	17
Figur 2.3	Elever i videregående skole på 3. trinn på studieretning som gir studiekompetanse. Antall (venstre vertikal akse) og i prosent av det totale antall 19-åring (høyre vertikale akse). 2001 – 2012.....	19
Figur 2.4	Antall behandlede realkompetansesøknader 2003 – 2011.....	20
Figur 2.5	Prosentandel av elever som fullfører videregående skole som har foreldre med høyere utdanning (mor eller far eller begge to). 2000 – 2006.....	21
Figur 2.6	Prosentandel søkere 19 – 21 år og 22 – 29 år og ledighetsprosent aldersgruppen 16 – 24 år. 2000 – 2012.	22
Figur 3.1	Antall søkere etter fagområde, i prosent av antall søkere i 2006, etter fagområde. 2006 – 2012.....	29
Figur 4.1	Antall søkere i prosent av antall søkere i 2000, etter aldersgruppe. 2000 – 2012.....	36

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no